

bistands- aktuelt

nr 2 mars
2010

HANDEL

FOTO: WAYNE CONRADIE

Litt fattige roser
utkonkurrerer
de aller fattigste

Side 20-21

www.bistandsaktuelt.no

Kaushalya (t.h.) og Rajbala er en del av Indias kvinnerevolusjon som fattige og folkevalgte. – Vi vet best hva kvinner trenger, sier de.

FOTO: HEGE OPSETH

En revolusjon svøpt i sari

■ En varm revolusjonær vårwind feier over verdens største demokrati – India. I løpet av 2010 skal halvparten av alle seter i gigantlandets kommunestyre besettes av kvinner.

■ – Vi prioriterer annerledes enn menn, der ligger kilden til forandring, sier Kaushalya, nylagt kommunepolitiker.

■ På selveste kvinnedagen ble et lignende kvoteringsforslag for nasjonalforsamlingen og delstatene vedtatt i det indiske Overhuset.

Side 12-13

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

KORRUPSJON

KN alene om
å publisere
svindel-
rapport

Side 4

LITTERATUR

Ny bok:
Nødhjelp
forlenger
verdens kriger

Side 22

BISTAND

Hvem husker
Paris-
erklæringen
fem år etter?

Side 10

ENERGI

Solheim
i kattepine
om kull-
kraft

Side 6

Kritiske norske selskaper i Angola?

Av Aslak Orre

BISTANDSAKTUELT HAR nylig omtalt norske bedrifter i Angola, deres CSR-prosjekt og et Norfund-støttet investeringsfond. Inntrykket man sitter igjen med etter å ha lest dette, er at norsk næringsliv i Angola gjør sin skjerv og vel så det for fattigdomslindring og utvikling. I en liten bildetekst får vi imidlertid vite at oljerikdommen ikke kommer angolane flest til gode. Det utsagnet oppsummerer hele dramaet i Angola: *Rikdommen fordeles ikke rettferdig.*

Landet har blant verdens høyeste Gini-koeffisienter – kanskje ikke et helt presist ulikhetsmål, men forskjellen mellom fattig og rik er enorm og økende. Med norske selskapers årlige milliardinntekter fra investeringer i Angola, følger derfor et stort etisk og politisk ansvar: Gjør de nok for å fremme demokrati og utvikling?

NORSKE SELSKAPER MENER selv at de tar utfordringen: Det Norfund-støttede investeringsfondet vil takle korrupsjon med bedre rutiner og en investeringskomité. En Aker-direktør sier selskapet har nulltoleranse for korrupsjon. Luanda skal få en børs, som «vil kunne føre til større åpenhet». Og i tillegg stiller Statoil og Hydro krav til myndighetene, og har visjoner om å «løfte hele lokalsamfunn». Men dette er ikke som Odda på 50-tallet.

I Angola er det ikke norske selskaper som «stiller krav». Det er det mektige regimet de handler med som definerer premissene for fordeling og utvikling. I virkeligheten vil bedriftenes «samfunnsansvar» (CSR) bare kunne gi et forsvinnende lite bidrag i den store sammenheng. Norsk næringsliv støtter sin tilstedeværelse i Angola på troen på konstruktivt engasjement, men det bur-

Norske selskaper i Angola bør være mer kritiske til president dos Santos og hans regjering, mener artikkelforfatteren.

DEBATT

de være langt mer kritisk! Man må spørre seg, er det sannsynlig at det kommer gjennomgripende forandringer? Se da på grunnlovprosessen som et eksempel, og gjør deg opp en mening:

I JANUAR VEDTOK den angolanske nasjonalforsamlingen en ny grunnlov. Ikke overraskende sikres hele arsenalet av liberale sivile og politiske rettigheter. Men det alle ventet svar på var: Når og hvordan skal presidenten velges?

Presidenten José Eduardo dos Santos har sittet ved makten siden 1979. Riktignok fikk han 49,5 pro-

sent av stemmene ved det eneste presidentvalget i 1992, men på grunn av nytt krigsutbrudd ble den andre valgongangen aldri gjennomført.

Dos Santos er stadig «edderkoppen» i partisystemet MPLA. Partinettverket styrer næringslivet i Angola, og de fleste av MPLA-toppene går for å være svært rike. Presidenten kontrollerer det statlige oljeselskapet Sonangol. Partiet innehar alle viktige posisjoner i statsapparatet fra sentralt til lokalt nivå. Det er vanskelig å få en offentlig jobb dersom en ikke er med i partiet. Og i valgkampen mobiliseres statens res-

surser for å holde på makten.

Dette er litt av bakgrunnen for at mange føler at partiet er «uunnværlig» og for at nettopp MPLA kunne vinne hele 82 prosent av stemmene ved parlamentsvalget i 2008. Opposisjonen ble i praksis utradert, slik at MPLA kunne skrive denne grunnloven etter eget forgodtbefinnende – og få vedtatt den mot opposisjonens protester.

Bakgrunnen var denne «bomben»: Det blir ingen presidentvalg! Fra nå av blir listetoppen til det største partiet ved parlamentsvalg republikkens president. Han får likevel enorme myndigheter, og kan som før utpeke regjering, hærledelse, hele det sentrale statsapparatet, samt den dømmende makt. I tillegg er det den sittende presidenten som skriver ut valg.

Med rett til to perioder til kan han, om han for eksempel skriver ut valg i 2013, sitte i to ganger fem år, altså fram til 2023. Går det mot 44 år ved makten? Dos Santos har i sine snart 31 år på toppen tjent en stor og rik elite, men feilet i å redusere ulikhetene – selv etter krigens slutt for åtte år siden. Virker det sannsynlig at det vil snu snart? ■

Aslak Orre, Chr. Michelsens institutt, har nylig skrevet phd-avhandling om politikk i Angola og Mosambik.

Ordforklaring:

CSR: Corporate Social Responsibility, på norsk: bedrifters samfunnsansvar.

Gini-koeffisienten: et mål på inntekts-spredning. Koeffisienten angis som en tallverdi fra 0 til 1, hvor 0 indikerer at alle innbyggerne har akkurat like stor inntekt eller formue, mens tallverdien 1 indikerer at én person eier all inntekt eller formue.

Bidrar bistand til økonomisk vekst?

Av Bjørn K. G. Wold

UTENRIKSPOLITISK TALSMANN i FrP, Morten Høglund, tok i Bistandsaktuelt 8/2009 opp tråden fra Knut Harald Ulland og Arvid Solheim sin kommentar i 7/2009 til IMF-studien om sammenhengen mellom bistand og økonomisk vekst. Innlegget reiser en rekke interessante problemstillinger, men Høglund referer jo ikke til konklusjonene i IMF-artiklene. Hvorfor tar ingen norske utviklingsforskere opp hansken og følger opp debatten? Og hva med tilsvarende analyser av norsk bistand?

Høglund tar opp tråden fra Ulland og Solheims kommentar til en artikkel fra Minou og Reddy: Development Aid and Economic Growth: A Positive Long-Run Relation, IMF WP 09/118. Han kritiserer at de og andre bistandstilhengere velger bare å publisere IMF-artikler som

understøtter deres eget syn og refererer selv i stedet til en eldre IMF-artikkel av Rajan og Subramanian: Aid and Growth: What Does the Cross-Country Evidence Really Show? IMF WP 05/127 som ikke kunne påvise en slik sammenheng.

DETTE KAN SYNES SOM en kjent diskusjon mellom to bistandstilhengere fra Utviklingsfondet og en bistandskritiker fra Fremskrittspartiet – og slik kan det se ut som artikkelen ble oppfattet av alle Bistandsaktuelt lesere, for ingen har funnet det verdt å følge opp debatten. Men Høglund kom med et greit og legitimt innlegg som fortjener et seriøst svar.

Minoiu og Reddy tar fatt der Rajan og Subramanian slutter. Men de har et ferskere tallgrunnlag og en ny tilnærming til hvordan klassifisere bistanden. I stedet for å vurdere en

og en spesialstøtte, så grupperes nå bistanden etter policyen til bistandslandene: a) bistand fra land som ikke bruker bistanden til å fremme egne interesser (som de nordiske), b) bistand som ikke først og fremst er utviklingsrettet som blant annet støtte til tidligere kolonier, USAs støtte til Egypt og Israel i 1970-94 og støtte til land som stemmer som dem selv i FN's hovedforsamling, og c) bistand fra multilaterale organisasjoner.

DE ANALYSERER SÅ all støtte fra land som ikke bruker bistanden til å fremme egne interesser som primært utviklingsrettet, det vil ifølge deres definisjon si all bistand fra nordiske og liknende land. Deres klare konklusjon er at utviklingsrettet bistand har en «positiv og robust effekt på økonomisk vekst i etterfølgende år». Samtidig er det null eller

faktisk negativ effekt av den andre typen bistand. Minoiu og Reddy ser altså på effekten av all nordisk bistand enten denne følger opp norsk engasjementspolitikk, fredsdiplomati eller går til middelinntektsland.

Høglund har likevel et godt poeng når han sier vi må se på om Norges bistand alltid er utviklingsrettet. Han stiller selv spørsmålsteget ved vår bistand til Sudan, Sri Lanka og de Palestinske områdene og til middelinntektsland i Latin-Amerika. Tilsvarende spør Ulland og Solheim om «regnskogsmilliardene» gir den beste utviklingseffekten. Tar norske utviklingsforskere opp disse hanskene? ■

Bjørn K. G. Wold er leder av Seksjon for internasjonalt utviklingssamarbeid i Statistisk sentralbyrå

Høglund har likevel et godt poeng når han sier vi må se på om Norges bistand alltid er utviklingsrettet.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

De forførende ordene

Knut Lakså skriver om bistandsretorikken.

Forbrukskatalysator

Astrid Melissa Jocelyn skriver om bistanden som forbrukskatalysator.

Fattige kår

Jon Teigland skriver om hvordan de fattige klarer å leve for under to dollar dagen.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

2/2010 – 13. ÅRG

Indias kvinnerevolusjon

LEDER

I India har det vært en lovfestet minimums kvinneandel på 33 prosent i kommunestyre siden 1993, en andel som nylig er justert opp til 50 prosent. Den høye andelen aktive kvinner har skapt en stille revolusjon av forandring på landsbygda i India.

I landet med over en milliard innbyggere har kvinnene til en viss grad blitt dyrket fram av eliten ved at de gjennom grunnlovsendringer sikres deltakelse. I løpet av 2010 vil andelen være 50 prosent. Regjeringen har også fremmet forslag om å kvotere kvinner inn i parlamentet – et forslag som ble vedtatt da det kom til avstemning i Overhuset 8. mars, og nå står Underhuset for tur.

Statsministeren og andre politikere har sett at det ligger politisk kraft i å satse på de marginaliserte. Og det gir en ekstra utviklingseffekt. Som kvinnene sier selv: – Det er faktisk vi som skal gi våre sultne barn mat og vi prioriterer deretter.

Det er ennå mange viktige kampsaker igjen for Indias sterke kvinneorganisasjoner: Analfabetisme, fattigdom, underernæring (som er ekstra stor blant jenter), menneskehandel, tenåringssekteskap, dødsfall under barnefødsler, drap av jentebabyer. Listen er lang.

Kvotering til politiske fora er langt fra svaret på alle utfordringene. Likevel gir det håp om positive endringer ved at kvinnene får plass i de forskjellige fora hvor beslutningene blir tatt – både på lokalt og nasjonalt plan.

1,2 millioner folkevalgte kvinner og lavkaster som har fått mulighet til å være med på å ta beslutninger har skapt forandringer. – Det går sakte, men det går framover, sier de.

Kanskje noe av det viktigste ved den høye deltagelsen av kvinner er eksemplet de setter for hverandre, at de våger å heve stemmen og eierskapet de får til de forandringene som de bidrar til.

De folkevalgte kvinnene sier selv at deres syn på det å være kvinne er blitt forandret. Det var ingen fremmede bistandsarbeidere som sørget for at en brønn kom til landsbygden. De gjorde det selv. Ved å være med på å påvirke beslutningene i et mannsdominert samfunn, var de med på å skaffe brønnen selv.

I Rajastan forteller de sarikledde at det er makt i å være mange. En kvinne alene er ikke nok – men når flere står sammen har ikke mennene annet valg enn å lytte.

HO

MÅNEDENS SITAT

«Hun ga meg en parfymeflaske. Jeg trenger mat og klær.»

15 år gamle Edens Dorelus fra Haiti etter besøk fra sin fadder, artisten Carola Hæggkvist. (Aftenbladet, 19. februar 2010. Sitert av Dagbladet på nett.)

Søren Pind, nyutnevnt dansk bistandsminister, advarer diktaturstater

FOTO: DET DANSKE UTENRIKSDEPARTEMENTET

Frihetsministeren

Danskene har fått ny utviklingsminister. Søren Pind fra Venstre er kjent som liberaler, FN-fiendtlig og «en løs kanon på dekk». «Diktaturstater – you better be aware», sier han på Facebook.

noensinne da han ble bygge- og teknikkbyrå i København. Pind er også kjent for sine ti liberale teser som han og andre unge liberalere gjenlanserte i 2003, men som siden ble droppet etter kritikk fra partiledelsen.

Til Zimbabwe. Sin første reise som «frihetsminister» tok Søren Pind til Zimbabwe hvor han kun hadde møte med Morgan Tsvangirai, president Mugabe var han ikke interessert i å treffe.

I den danske bistandsbransjen får valget av Søren Pind blandet mottagelse. Christian Friis Bach, internasjonal sjef i Folkekirkens Nødhjelp, ser det som en fordel at Utviklingsdepartementet får en statsråd som «brenner for det han kaster seg ut i». Instituttleder for Institutt for samfunn og globalisering ved Roskilde Universitet, Gorm Rye Olsen, sier imidlertid til den danske avisen Politiken at han er bekymret over utnevnelsen av Pind.

– Han har alltid slått meg som en politiker, som er mer farget av ideologi enn faglig innsikt. Og bistand vet han ikke noe om, sier Rye Olsen, som heller ville sett at Ulla Tørnæs fra samme parti som Pind, fortsatte i jobben.

Heller «adult terrible». Til dansk presse sier Søren Pind at han gjerne vil bryte med sitt rykte som dansk politikks enfant terrible.

– I det minste kunne man kalle meg *adulte terrible*, nå som jeg er 40 år. Som Churchill sa: Hvis man begår sine feil som ung, så begår man dem ikke igjen som gammel. Dere kan se på mine grå hår, at jeg har begått mange.

Søren Pind er jurist av utdanning og ble valgt til folketingsrepresentant i 2005. Han er også kjent i dansk offentlighet for å være med i radioprogrammet «Mads & Monopolet» på dansk P3 hvor lytterne kan ringe inn til kjendis for å få gode råd om hverdagsproblemer. ■

PORTRETT

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Mindre enn to timer etter at Søren Pind offisielt ble presentert som ny utviklingsminister på Amalienborg Slottplass, til stor jubel fra fremmøtte fra ungdomspartiet Venstres Ungdom, logget han seg inn på Facebook. Der skrev han: «Søren Pind er blitt frihetsminister - diktaturstater - you better beware.»

– Vi skal ha en helt ny utviklingsstrategi, og har nå en mann med skarpe markante holdninger på det området, sa en fornøyd statsminister Lars Løkke Rasmussen til avisen Berlingske Tidende om den nyutnevnte «frihetsministeren».

Frihetsdepartement. – Jeg gleder meg til å bli satt i spissen for det jeg kaller et frihetsministerium, og ser det som et stort privilegium, sier Søren Pind til Jyllands-Posten.

Folketingsrepresentant og utenrikspolitisk talsperson for Venstre er i dansk media beskrevet som en nær venn av den nye statsministeren og kjent for å ryke i trottene på ledelsen i partiet sitt. Dansk Radio beskriver ham som den eneste ideologen i den nye danske regjeringen. Han har også gått hardt ut mot FN, som han har beskrevet som en prateklubb.

Liberaler. 41-åringen fra Herning har allerede en lang politisk karriere bak seg. I 1997 ble han Danmarks yngste byrå

» Vi skal ha en helt ny utviklingsstrategi.

Lars Løkke Rasmussen, statsminister.

Ny korrupsjonsrapport fra Kirkens Nødhjelp

...mens de andre organisasjonene foreløpig nøyer seg med å applaudere

For andre året på rad har Kirkens Nødhjelp, som eneste norske hjelpeorganisasjon, lagt fram en rapport som viser hvilke korrupsjons- og misligholds-saker organisasjonen har jobbet med det siste året. Rapporten viser at KN i fjor jobbet med 11 saker fra 10 ulike land.

■ INGILD SAHL
OG TOR AKSEL BOLLE

KORRUPSJON

Kirkens Nødhjelp presenterte for kort tid siden en rapport hvor det fremgikk hvilke korrupsjons- og misligholdssaker organisasjonen hadde jobbet med i året som gikk. Rapporten viser at organisasjonen i 2009 jobbet med i alt 11 saker fra ti ulike land. Landene det dreier seg om er: Brasil, Burundi, Guatemala, Haiti, DR Kongo, Mali, Malawi, Tanzania, Somalia og området Tsjetsjenia.

Fire underslag. Sakene er ulike i både form og omfang. I fire av sakene er det fastslått at penger faktisk er blitt misbrukt. Det dreier seg om en sak fra Kongo hvor en ansatt ved et av KNs feltkontorer har lurt til seg et mindre beløp og en sak fra Malawi hvor en av KNs samarbeidsorganisasjoner brukte tre millioner kroner, penger som var øremerket til prosjekter, på hovedkontoret og på administrasjon. Organisasjonens direktør hadde også godkjent lån og reiseforskudd til seg selv. Den utro tjeneren i Kongo har fått sparken og er ifølge rapporten i ferd med å tilbakebetale pengene til KN. Direktøren for samarbeidsorganisasjonen i Malawi har også fått sparken og organisasjonen skal betale tilbake 280 000 kroner til Kirkens Nødhjelp.

I tillegg til disse to sakene jobber KN fremdeles med to eldre underslagsaker fra Somalia og Tsjetsjenia, dette er saker som fortsatt er i rettsystemet i henholdsvis Kenya og England.

Mangelfulle rutiner. I flere av de andre sakene, hvor det ikke er fastslått misbruk av penger, er det imidlertid

For andre år på rad har Kirkens Nødhjelp laget en anti-korrupsjonsrapport. – Vi gjør det blant annet for å være åpne og tydelige på hvilke utfordringer det medfører i samarbeidssjonens utenlandssjef **Anne Kristin Sydnes**. Her er Sydnes avbildet i Øst-Kongo.

avslørt mangelfulle regnskapsrutiner hos Kirkens Nødhjelps lokale samarbeidspartnere. Dette har fått Kirkens Nødhjelp til å redusere støtten til disse organisasjonene og kreve bedre rutiner. Fra rapporten framgår det også at mistanken i de ulike sakene har oppstått på forskjellige måter. I flere tilfeller har Kirkens Nødhjelps egne folk antugler i mosen, i andre saker har organisasjonen fått tips blant annet

fra tidligere ansatte og fra Utenriksdepartementet.

Åpenhet viktig. Ifølge Anne Kristin Sydnes, som er utenlandssjef i Kirkens Nødhjelp, er det flere grunner til at organisasjonen nå årlig offentliggjør disse rapportene.

– Vi prioriterer arbeidet med anti-korrupsjon veldig høyt og denne rapporten er en del av det arbeidet. Åpenhet er svært viktig og det

er også viktig å vise hvilke utfordringer man møter når man jobber i noen av verdens vanskeligste områder, sier Sydnes. Hun forteller at det å skrive selve rapporten er en relativt enkel sak, men at mange av sakene som omtales er svært krevende for KN.

– I en del tilfeller forfølger vi jo sakene inn i rettsystemet, noe som er veldig ressurskrevende og tar lang tid. Men vi mener altså at det er

Status for UD-satsing etter to år: 12 saker har ført til anmeldelse

Ifølge UD's korrupsjonsjegere har påtalemyndigheter i Norge eller utlandet vært involvert i 12 saker siden departementets kontrollenhet ble opprettet for 2 år siden.

■ TOR AKSEL BOLLE

KORRUPSJON

Sakene er svært forskjellig i omfang og kompleksitet. I noen saker er utenlandsk politi involvert, i to saker er også personer etterlyst av Interpol. Andre saker er langt mindre omfattende og kan karakteriseres som «personlige tragedier». En del saker er blitt fanget opp av orga-

nisasjonenes rutiner, mens i andre saker har det vært tips som avslører misligholdet. UD anmelder i utgangspunktet ikke slike saker selv. Det er organisasjon eller institusjonen som har fått støtten som er ansvarlig og som eventuelt går til en anmeldelse.

Dette er noen av sakene UD's kontrollenhet har jobbet med de siste to årene hvor påtalemyndighetene i Norge eller utlandet har vært eller er involvert:

■ Organisasjonen Safer Africa som jobbet med anti-korrupsjon og våpenkontroll fikk totalt 6,5 millioner kroner i norsk støtte fra 2002 til 2006. I 2006 oppdaget organisasjonen selv mislighold og saken er fort-

” I noen saker er utenlandsk politi involvert, i to saker er også personer etterlyst av Interpol.

satt i det sørafrikanske rettsystemet. Fordi saken ikke er avsluttet ønsker UD ikke å oppgi hvor mange som er under tiltale eller hvor mye penger som er misligholdt. Men ifølge UD er beløpet «ikke veldig stort». Organisasjonen har ikke fått norsk støtte etter 2006.

■ Landsforeningen (LO) samarbeider med sitt motstykke, Trade Union Congress of Tanzania (TUCTA), i Tanzania. Med støtte fra Norad gir LO hjelp til utvikling. Etter revisorgjennomgang oppdaget LO at det var grunn til mistanke om at generalsekretæren i TUCTA hadde misbrukt sin posisjon til å berike seg selv. Generalsekretæren ble i 2009 politianmeldt av egen organi-

sasjon. Saken er politietterforsket, men ikke avsluttet i rettsystemet. LO har krevd 109 000 kroner tilbakebetalt og har frosset all støtte inntil saken er avsluttet.

■ Organisasjonen EISA jobber med å fremme demokratiske valg og styresett i Afrika. I 2006 avslørte en intern gjennomgang mislighold av om lag 1,2 millioner norske kroner.

Organisasjonen har anmeldt underslaget til påtalemyndigheten i Angola og den tidligere direktøren i Angola er ettersøkt både nasjonalt og av Interpol. Norge jobber fortsatt for å få tilbake sine penger og har stanset all støtte til organisasjonen. Sverige og Storbritannia, som også

Solheim i kattepine om lån til kullkraftverk

Ekspertpanel: Milliardlån til kullkraft må utløse mer miljøpenger

Om litt over en uke vil Verdensbanken trolig vedta et milliardlån til utbyggingen av et gigantisk kullkraftverk i Sør-Afrika. Miljøvernere fortsetter å mobilisere mot lånet helt fram til styret setter seg. Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim er i en kattepine om Norges holdning – og får motstridende råd.

■ JAN SPEED

VERDENSBANKEN Både i Verdensbanken og i USA har lånet på tre milliarder dollar til byggingen av kullkraftverket vært omstridt – og Norge er ikke noe unntak. Rådgivere i Norad og Miljøverndepartementet er uenige seg imellom, og har gitt helt forskjellige råd til miljø- og utviklingsminister Erik Solheim om hvordan Norge bør stemme i bankstyret.

Når Bistandsaktuelt går i trykken er konklusjonen ennå ikke klar i Utenriksdepartementet. Det blir en avveining mellom sprikende råd: To notater skrevet av miljøverndepartementets rådgivere argumenterer mot at Norge skal støtte lånet til kraftverket Medupi helt nord i Sør-Afrika. Grunnen er at klimautslippene i Sør-Afrika vil øke med cirka seks prosent om kraftverket blir satt i drift.

Norad på sin side legger større vekt på økonomiske og utviklingspolitiske argumenter og anbefaler at Norge (Nordens og Baltikums representant) stemmer ja til å finansiere dette kullkraftverket når det er til behandling i Verdensbanken:

«Manglende støtte til Medupi kan tolkes som at verdenssamfunnet ikke respekterer Sør-Afrikas egen nasjonale planlegging og ikke har tro på at landet kan leve opp til sine forpliktelser... Prosjektet tilfredsstiller strenge og generelt aksepterte standarder rundt miljø og sosiale forhold.» skriver Norads eksperter.

Miljøuro. På Stortinget har Kristelig Folkeparti stilt seg kritisk til at Verdensbanken skal støtte prosjektet. Både Norges Naturvernforbund og Forum for utvikling og miljø viser til at viktige frivillige organisasjoner i Sør-Afrika er negative. De ber Norge og andre rike land bidra til at dette prosjektet ikke blir godkjent av Verdensbankens styre.

– Naturvernforbundet mener at Norge bør ta klar stilling mot dette prosjektet, både fordi det er et ille prosjekt i seg selv og som et symbol på at Verdensbankens utlånspolitikk i energisektoren går i helt feil retning, sier Lars Haltbrekken (bildet), leder i Norges Naturvernforbund.

Han viser til at fra 2006 til 2008 økte Verdensbankens utlån til utbygging av fossil energi med 102 prosent, altså mer enn en dobling. I samme periode økte utlånet til utbygging av fornybar energi med bare 11 prosent.

– Her må det gjøres noe fundamentalt, og vi ber om at Norge stiller veldig klare krav til Verdensban-

Secunda-anlegget i Sør-Afrika (bildet) er det kull-til-olje-anlegget i verden som forurenses mest. Løfter om bistand til reduksjoner ved dette anlegget kan bli en del av kraftanlegget Medupi.

ken om å fase ut subsidiering av fossil energi og trappe opp satsingen på fornybar i stedet. Dersom Verdensbanken gir lånet til det sørafrikanske energiselskapet Eskom, vil det bli det største Verdensbank-lånet til Afrika noensinne. Da er det et dårlig tegn at det går til et kullkraftverk, sier Haltbrekken.

Fattige bærer byrden? Den sørafrikanske miljøorganisasjonen Ground-

Work frykter miljødeleggelsen som vil følge av økte utslipp. I tillegg mener organisasjonen at det er fattige sørafrikanere som vil måtte bære byrden når Eskom må tilbakebetale lånet fra Verdensbanken.

Mens den eksportrettede storindustrien fortsatt får billig strøm, øker prisen for vanlige husholdninger med 25 prosent i år – og vil øke med ytterligere 26 prosent de påfølgende to årene. Dette har satt

sinnene i kok hos energisultne sørafrikanere, og på Kvinnedagen 8. mars var det demonstrasjoner utenfor Eskoms hovedkvarter i Johannesburg.

En rapport utarbeidet av organisasjonen GroundWork trekker fram at kullgruvene som utvikles for å mate Sør-Afrikas nye og restaurerte kullkraftverk fører til stor forurensing av lokale elver. De er heller ikke overbevist om at Eskom mener alvor

Fra 2006 til 2008 doblet Verdensbanken sine utlån til utbygging av fossil energi, mens lån til fornybar energi økte med bare 11 prosent.

Lars Haltbrekken, leder i Norges naturvernforbund.

FOR OG MOT

Argumentene for og mot Verdensbanklån til kullkraftverk i Sør-Afrika:

FOR:

- Sør-Afrika har ikke annet valg på kort sikt enn å satse på kullkraftverk for å sikre landet og regionen nok energi.
- Verdensbankens lån gis på betingelser om parallell satsing på ren energi.
- Anlegget bruker avansert såkalt «super-kritisk» teknologi.
- Sør-Afrika har konkrete mål og planer for å redusere utslipp på sikt. Dette bør det internasjonale samfunnet respektere og støtte. Sørafrikanerne har gode planer, men behov for hjelp til gjennomføring.
- Dette er første gang på mange år at Sør-Afrika har bedt om lån fra ADB eller Verdensbanken. Verdensbanken og Afrika mener det åpner for konkret samarbeid på energisektoren og mulighet til å påvirke landets veivalg i positiv retning.

MOT:

- Vil øke utslippene med 26 millioner tonn CO₂ i året.
- Medupi-anlegget er ikke klargjort for karbonfangst.
- Det meste av kraften vil gå til industri og ikke direkte til fattigdomsbekjempelse.
- Miljøvernere mener at Verdensbankens lån bare bør gå til utvikling av ren energi og energieffektivisering. Det er behov for et krafttak for å utvikle sol- og vindkraft i regionen.
- Lave strømpriser og statsmonopol i Sør-Afrika har hindret utviklingen av andre energikilder.
- Kullkraftanlegget vil bli bygget med eller uten finansiering fra Verdensbanken.

Advarer mot en katastrofe i Sør-Sudan

av argumentasjonen for norsk støtte til det nye kullkraftverket. FOTO: SASOL/MEDIACLUSOUTHAFRICA.COM

overføring av teknologi og økt utdanning. Derfor håper de – og ekspertpanelet – at Verdensbanken også vil forplikte seg til økt innsats for fornybar energi.

Kull og fornybar energi. Verdensbankens sannsynlige lån til det sørafrikanske statlige kraftselskapet Eskom har tre elementer:

- Tre milliarder dollar til kullkraftverket Medupi.

- 510 millioner dollar til sol- og vindkraftprosjekter.

- 490 millioner for å redusere utslipp ved å støtte bygging av jernbane til et eksisterende kullkraftverk og miljøoppgradering av to andre anlegg.

«Denne finansieringen vil utløse mulighetene for en massiv utvikling av fornybar energi i Det sørlige Afrika i de kommende to tiårene,» mener bankens eksperter.

«Banken bør samtidig forplikte seg til et langsiktig partnerskap og storsatsing på miljøvennlig energi, skriver de.

De trekker fram en rekke nye satsingsområder innen bærekraftig energi, energieffektivisering og bedre rensemetoder.

Parallelt med utbyggingen av et nytt kullkraftverk i Sør-Afrika bør tre millioner hus i Sør-Afrika få installert soldrevet varmtvannsbereider, antall vindmølleparker og solkraftanlegg bør mangedobles og gamle kraftanlegg utfases. Energieffektiviseringstiltak må forseres. Dette bør Verdensbanken prioritere framover, mener de. Norske eksperter er enige om dette, og flere norske firmaer er interessert i å bidra.

Økt innsats. Erik Solheim må vurdere om han vil anbefale at Norge støtter prosjektet når det skal behandles i Verdensbankens styre. Et viktig argument for Norge er trolig om Verdensbanken samtidig lover å øke innsatsen for ren energi i det sørlige Afrika.

– Sør-Afrika har vedtatt ambisiøse utslippsreduksjonsmål og øker nå strømprisene kraftig år for år. Dette vil fremme arbeidet med energieffektivisering og kan gjøre andre fornybare energikilder mer lønnsomme på sikt. I et slikt perspektiv er jeg ikke udelte begeistret for en strategi for energisikkerhet som innebærer nye, store satsinger på kullkraft. Vi er opptatt av å bidra til økt satsing på energieffektivisering og rein energi, både i forhold til utviklingsbankene og i vårt bilaterale samarbeid med Sør-Afrika, skriver Solheim i et brev til Stortinget.

I Norads tilrådning til Utenriksdepartementet ønsker man en oppfølging av løftene som statsminister Jens Stoltenberg kom med da han var på besøk i Sør-Afrika for et par år siden.

«Om lånet blir innvilget og Verdensbanken innleder en dialog med Sør-Afrika innen energi, klima og miljø, bør Norge bidra til at mulighetene for å finansiere tiltak for håndtering av CO₂ fra Sasols Secunda-anlegg vurderes. Her produseres bensin fra kull i en prosess som gjør anlegget til verdens største enkeltkilde til CO₂,» heter det i Noradnotatet. ■

Les mer om Verdensbanken og støtte til kullkraftverket på bistandsaktuelt.no

Om knapt én måned skal Sudan avholde det første demokratiske valget på 24 år. Samtidig er flere spørsmål i fredsavtalen uløste, de interne konfliktene i Sør-Sudan øker og den humanitære situasjonen forverres. Flyktningshjelpen frykter en katastrofe.

SUDAN

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Flyktningshjelpen frykter at den humanitære situasjonen i Sør-Sudan skal bli dramatisk forverret i 2010. Organisasjonen oppfordrer derfor lokale myndigheter og det internasjonale samfunnet til raskt å finne løsninger på viktige uløste spørsmål. Samtidig må de være beredt til å håndtere en humanitær krise. Sør-Sudan preges i økende grad av interne konflikter.

– Med nesten 400 000 nye internflyktninger og 2500 drepte bare i løpet av 2009 er sikkerheten for sivile i Sør-Sudan verre enn den var i Darfur. Alt tyder på at 2010 kan bli enda verre. Sør-Sudan har derfor behov for en akutt tiltakspakke i forhold til valget 11. april og folkeavstemningen i 2011, mener utenlandssjef i Flyktningshjelpen, Jens Mjaugedal.

Felles dugnad. Han mener det internasjonale samfunnet i for stor grad praktiserer «business as usual» i Sudan.

– For å hindre at situasjonen utvikler seg til en enda større humanitær katastrofe, bør en ha en felles dugnad der en iverksetter konkrete tiltak, sier han.

I rapporten «Southern Sudan 2010: Mitigating a humanitarian disaster» peker Flyktningshjelpen på at det er viktig å finne løsninger på blant annet de mange uløste spørsmålene knyttet til fredsavtalen, den økende matvarekrisen i området, mangelen på kunnskap i befolkningen om valget og folkeavstemningen, samt at nødhjelpsinnsetningen må trappes opp.

– Sør-Sudan oppfyller alle ingrediensene i oppskriften for å risikere å bli en mislykket stat. Nå er vi i en akutt nødhjelpssituasjon, mener Mjaugedal.

På bistandstoppen. Siden fredsavtalen mellom regimet i Khartoum og opprørsbevegelsen SPLM i 2005 har bistandsmilliardene strømmet til Sudan. På givnerlandskonferansen

for Sudan i 2008 lovet giversamfunnet å bevilge 25 milliarder dollar til Sudan fram til 2011. Sudan er én av de største mottakerne av norsk bistand. Bare i 2008 brukte Norge 684 millioner bistandskroner på utvikling i Sudan, mesteparten av pengene ble brukt i sør. Å bygge opp under fredsavtalen er det fremste målet for norsk bistand.

– Norske myndigheter har investert store beløp i fredsavtalen. Derfor har de også et ansvar for å se på for eksempel hvordan de etniske konfliktene i Sør-Sudan kan løses, hvordan land- og ressursutnyttningen kan forbedres og hvordan befolkningen i Sør-Sudan kan få kunnskap om innholdet i det valget som står for døren, sier Mjaugedal.

Nøktern optimist. Ambassaderåd ved den norske ambassaden i Khartoum i Sudan, Arve Ofstad, er enig i at utfordringene i Sudan er store. Han har likevel tro på at partene vil finne løsninger.

– Hvis en ikke løser utfordringene, så kan de bli katastrofale. Flere av problemene har man imidlertid klart å løse underveis. Vår holdning er derfor at vi er nøkternt optimistiske, sier Ofstad, og forteller at forhandlingene om fredsavtalen fortsatt pågår.

– På dagsorden står uløste spørsmål knyttet til grensedelingen mellom nord og sør, fordeling av oljeinntekter, hvordan vannressurser fra Nilen skal bli fordelt, rettighetene til nomadiske grupper og hvilken status nord-sudanese bosatt i Sør og sør-sudanese bosatt i Nord skal ha. Dette er spørsmål som partene sier at de skal klare å finne gode løsninger på, sier Ofstad om forhandlingene som ligger langt på etterskudd.

Bekymret for sikkerheten. Også Ofstad deler Flyktningshjelpens bekymring over de økte interne konfliktene i Sør-Sudan.

– Sikkerheten i Sør-Sudan er en kjempeutfordring. Mange er spent på om motsetningene vil bli større når Sør-Sudan etter all sannsynlighet blir selvstendig, sier Ofstad, som mener en ny statsdanning i Sør-Sudan vil trenge sterk internasjonal deltakelse og støtte. Med utbredt korrupsjon og en omfattende dragkamp mellom ulike interessegrupper om veien videre betegner Ofstad utfordringene som «gigantiske».

– Giversamfunnet kan bli bedre, blant annet på effektivitet. Men givnerne alene kan ikke skape utvikling her hvis ikke de ansvarlige i Sør-Sudan selv vil, sier Ofstad. ■

Folk er vant til å ha nærkontakt med SPLAs soldater.

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

Det norskstøttede utdanningspartnerskapet «Education for All» får kritikk for å ikke nå ut til sårbare stater. Men nå lover leder Carol Bellamy reformer. Bildet er fra en skole i Meymaneh nord i Afghanistan.

FOTO: KEN OPPRANN

«Fast track» – tilbake på sporet?

Kritikk av norskstøttet utdanningsssatsing

Det globale utdanningspartnerskapet «Education for All – Fast Track Initiative» har av skeptikere for lengst blitt omdøpt til «Neither fast – nor on track». Men nyvalgt styreleder Carol Bellamy var full av optimisme, da hun nylig var på pengesanking i Norge.

■ INGVILD SAHL

– Vi må vise at vi har et godt produkt som folk ønsker å investere i.

Slik oppsummerer Carol Bellamy, nytilsatt styreleder i Education for all – Fast track initiative (EFA-FTI) utfordringene utdanningspartnerskapet står overfor i arbeidet med å nå tusenårsålet om utdanning for alle innen 2015.

I en tid hvor bistand til utdanning daler, viser ferske tall fra Global Monitoring Report at 56 millioner barn fortsatt vil være uten skolegang i 2015 dersom utviklingen fortsetter i samme tempo som i dag.

Bellamy, som er mest kjent fra sin tid som direktør i UNICEF, var nylig på besøk i Oslo for å mobilisere støtte til EFA-FTI. Partnerskapet, som ble opprettet i 2002, har blant annet som målsetning å bidra til å tette hullene mellom land som viser

50 prosent av utviklingslandenes befolkning er under 18 år. Verdens fremtid avhenger av at disse får en mulighet til utdanning.

Carol Bellamy, styreleder i EFA-FTI.

store fremskritt når det kommer til utdanning, og sårbare stater som har stagnert.

Sterk kritikk. Under midtveiseevalueringen som ble lagt fram i november i fjor fikk imidlertid EFA-FTI sterk kritikk, blant annet for å være for tett knyttet til Verdensbanken, for ikke å nå ut til sårbare stater, for manglende evaluering og resultatrapportering og for svak representasjon av mottakerland og frivillige organisasjoner. Bellamy kom til Norge med flere reformer i jakkelommen, etter å ha vært på et ekstraordinært styremøte i Paris hvor evalueringen ble drøftet.

– Vi har satt i gang tiltak for å bli mindre knyttet opp mot Verdensbanken, blant annet gjennom å flytte sekretariatet ut av Verdensbankens kontorer, og å rekruttere folk utenfor Verdensbankuniverset. Vi jobber også for å gjøre det enklere å gå inn med støtte til sårbare stater, som til nå har hatt vanskeligheter med å møte de noe rigide kriteriene for å motta støtte, sier Bellamy.

I følge styrelederen arbeider EFA-FTI også for styrke kapasiteten når det kommer til evaluering og resultatrapportering, samtidig som de har som mål å bli flinkere til å mobilisere givne.

– Folk som jobber med helse kan presentere et budskap om liv og

død, mens utdanning ofte fremstår som kjedelig. De som jobber med helse har gjort en god jobb med å få kjendiser til å fronte deres sak – og det kan også vi bli flinkere til. Vi lever i en verden som liker kjendiser, derfor må vi se etter måter å kommunisere på som får givne til å se viktigheten av utdanning, sier hun.

Mindre til utdanning. EFA-FTI er en av de viktigste flernasjonale kanalene for norsk bistand til utdanning. Norge bidro i fjor med 137,5 millioner kroner, og planlegger å opprettholde denne støtten i 2010. Under Hilde Frafjord Johnsen hadde Norge som mål å få bistanden til utdanning opp på 15 prosent av bistandsbudsjettet. Det målet synes nå å være forlatt, og i 2009 var utdanningsbistanden på om lag 9,5 prosent. Da Bellamy tiltrådte som leder ble hun overrasket over at Norge ikke har en mer aktiv rolle i partnerskapet for utdanning. Norge sitter ikke i styret og har kuttet sitt bidrag med 72,5 millioner kroner siden 2006.

– Siden Norge var en av initiativtagerne til Education Program Development Fund hadde jeg nok forventet at Norge var en mer aktiv medspiller når det kommer til utdanning. Jeg håper at Norge ser viktigheten av å satse på utdanning også i fremtiden, sier Bellamy.

Hun understreker hvor viktig utdanning er globalt.

– 50 prosent av utviklingslandenes befolkning er under 18 år. Verdens fremtid avhenger av at disse får en mulighet til utdanning. Vi har derfor en formidabel oppgave foran oss, sier hun. ■

EFA-FTI

■ Ble opprettet i 2002, med bakgrunn i Verdens utdanningsforum i Dakar i 2000, hvor 181 land forpliktet seg til å nå tusenårs-målet om utdanning for alle innen 2015.

■ Gjennom det Katalytiske fondet (CF) og Education Program Development Funds (EPDF), begge forvaltet av Verdensbanken, er målet å bygge tettere samarbeid rundt sektorstøtteprogram for utdanning på nasjonalt nivå, og å mobilisere ressurser til finansieringen av disse.

■ Partnerskapet består i dag av 25 givnerland, en rekke bilaterale, regionale og internasjonale organisasjoner og utviklingsbanker og 38 utviklingsland.

■ Partnerskapet fikk nylig sterk kritikk under en midtveiseevaluering.

Mest til Kirkens Nødhjelp

Norad deler ut mer penger enn noen gang

Årets tildeling fra Norad er klar. Nærmere 1,4 milliarder kroner er delt ut til norske organisasjoners langsiktige bistandsarbeid. Som vanlig er det Kirkens Nødhjelp som får den aller største sjekken.

■ TOR AKSEL BOLLE

Hele 1 391 056 000 kroner har Norad avdeling for sivilt samfunn fordelt på 96 ulike norske organisasjoner i årets tildeling. Pengene skal brukes til organisasjonenes langsiktige bistandsarbeid.

Men selv om støtten spres på mange ulike organisasjoner er det som vanlig en håndfull store aktører som legger beslag på mesteparten av pengene. Kirkens Nødhjelp får mest, nærmere 222 millioner går til generalsekretær Atle Sommerfeldt og hans kollegaer.

Paraplyorganisasjonen Bistandsnemda får nest mest med 145 millioner kroner. Så følger de på rekke og rad: Norsk Folkehjelp får 130 millioner kroner, Redd Barna får 118 millioner kroner og Atlasalliansen får 79 millioner kroner.

Ti organisasjoner legger beslag på om lag 930 millioner kroner av den totale potten på nærmere 1,4 milliarder kroner.

Slutt på Pilot Pakistan. Det mye omtalte «Pilot Pakistan», et forsøksprosjekt for å trekke såkalte diasporaorganisasjoner med i bistandsarbeid

Atle Sommerfeldt, Kirkens Nødhjelps generalsekretær, har grunn til å smile. Nok en gang er det Sommerfeldts organisasjon som får mest penger av Norad til sitt langsiktige bistandsarbeid.

FOTO: KIRKENS NØDHJELP

det, fases ut i 2010. Norad har i år mottatt søknad om støtte fra 24 ulike organisasjoner med rot i innvan-

drermiljøet, fem av disse får støtte og sju av organisasjonene blir overført til sist fase av Pilot Pakistan.

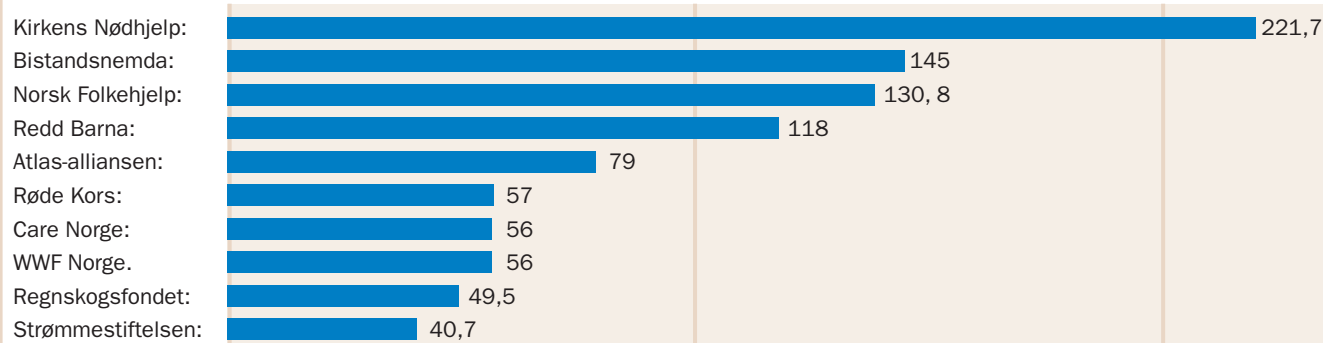
Nytt av året er det også at organisasjoner som Norad mener har spesielt gode resultater å vise til belønnes særskilt. Dette slår særlig gunstig ut for Redd Barna, som får 4 millioner kroner mer i økt støtte med begrunnelsen «oppnådde resultater». Også SAIH får 800 000 mer enn året før, med samme begrunnelse.

Andre «vinnere» er Forum for kvinner og utviklingsspørsmål (FOKUS) som får 3 millioner kroner mer enn i 2009 fordi de jobber på et felt som er politisk prioritert. Også WWF-Norge får 2,8 millioner mer enn i fjor for sitt arbeid med ren energi. Både WWF og Regnskogsfondet har fått kraftig økte bevilgninger de siste årene fordi skog og klima er et prioritert tema.

Mer ansvar til Norad. Den totale potten som Norad fordeler er i år betydelig større enn i fjor. Det skyldes at Norad i år forvalter penger fra flere budsjettposter enn før, blant annet penger som er øremerket prioriterte områder som skog og klima, kvinner og overgangsbestand.

I den første tildelingsrunden fordeles altså rundt 1,4 milliarder kroner til norske organisasjoner langsiktige bistandsarbeid. I tillegg til disse pengene forvalter Norads avdeling for sivilt samfunn ytterligere 500 millioner kroner i år, penger som tidligere ble fordelt av UD og ambassadene. ■

TI PÅ TOPP

Alle tall i millioner kroner

Norad-direktør ønsker seg færre organisasjoner

■ TOR AKSEL BOLLE

Norads avdeling for sivilt samfunn skal i år fordele mer penger til norske og internasjonale organisasjoner enn noen gang, hele 1,9 milliarder kroner. Men til tross for mer penger i kassa ønsker avdelingsdirektør Terje Vigtel seg færre samarbeidspartnere.

– I mange land er det for mange som driver med bistand. Vi trenger færre og mer profesjonelle organisasjoner som er til stede i utviklingslandene, sier Vigtel.

Sjefen for Norads avdeling for sivilt samfunn ønsker at de små norske hjelpeorganisasjonene i større grad samarbeider seg i mellom eller

med de store og profesjonelle organisasjonene. Han varsler at Norad fremover vil se kritisk på hvem som får støtte og at flere organisasjoner vil bli faset ut i årene som kommer. Allerede i år og til neste år vil Norad avslutte sitt samarbeid med rundt ti organisasjoner.

– Men hva med det norske mangfoldet og grasrotengasjementet?

– Det skal ivaretas, men vi må passe på at vårt ønske om eget mangfold lager problemer for mottakerne i utviklingslandene. Jeg mener det er mulig å kombinere begge disse hensynene, sier Vigtel.

Økte krav. Fra 2010 stiller Norad

I mange land er det for mange som driver med bistand.

Terje Vigtel, avdelingsdirektør i Norad.

også nye, konkrete krav til sine samarbeidspartnere. Alle organisasjoner som ønsker støtte fra Norad må fra i år av ha utarbeidet etiske retningslinjer for sitt arbeid.

Norad krever også at organisasjonene direktoratet samarbeider med skal melde seg inn i det nyopprettede Innsamlingsregisteret i løpet av året.

– Innsamlingsregisteret kommer til å fungere som ytterligere et kontrollledd. Vi er nødt til å drive svært grundig kontroll når vi forvalter så mye penger som vi gjør, sier Vigtel. ■

NOTISER

Vil skjerpe kampen mot malaria

26 afrikanske ledere møttes nylig i Etiopia for å diskutere hvordan Afrika skal få lettere tilgang til malariamedisiner, melder UN News Service. Dette var det første møtet i African Leaders Malaria Alliance (ALMA) som fant sted under det årlige toppmøtet til den Afrikanske Union. Malaria er dødsårsaken til 25 prosent av alle barn som dør før de har blitt fem år i afrikanske land. Alliansen tar sikte på å utrydde sykdommen. ■

Verdens ti verste land for kvinner

Mye vold i hjemmene, jevnlig angrep på jenteskoler og en lov som legaliserer voldtekt i ekteskapet gjør at Afghanistan toppe listen på hjelpeorganisasjonen CAREs liste over de ti verste stedene å være kvinne. I anledning kvinnedagen 8. mars utarbeidet CARE en liste over det som kan sies å være de ti landene der kvinner har det verst. Øverst på listen er Afghanistan, etterfulgt av Somalia og Kongo, Sierra Leone, Niger, Jemen, Bangladesh, Mali, Burkina Faso og Guinea-Bissau. ■

Voldelige aksjoner mot statsløse i Bangladesh

Tusener av statsløse rohingyaer i Bangladesh er tvunget på flukt på grunn av vold både fra lokalbefolkning og myndigheter, melder Leger uten Grenser på sine hjemmesider. Flyktningene søker seg til en provisorisk leir.

– Vi ser starten på en humanitær krise, sier Kyrre Lind fra Leger Uten Grenser. Leger Uten Grenser er på plass i leiren og behandler flyktninger som er blitt utsatt for vold, blant annet av bangladeshiske grensevakter. Folketallet i leirene vokser stadig, og sanitærforholdene utgjør en betydelig helsestrussel, sier organisasjonen.

De fleste rohingyaer, som er en muslimsk minoritetsgruppe, er bosatt i to grenseprovinser i Bangladesh' naboland Burma. ■

3 millioner til SOS barnebyer

Ulstein Group har blitt hovedsamarbeidspartner for SOS barnebyer. Konsernet skal gi et bidrag på minimum 1 million kroner per år i 3 år. – Ulstein Group ønsker å gå inn i et langsiktig samarbeid med SOS-barnebyer for å kunne bidra til en bedring av barn og unge sine oppvekstvilkår og utdanning. Den akutte situasjonen i Haiti har vist oss hvor viktig det er med hjelp og et godt støtteapparat for å bygge opp igjen samfunn etter kriser, sier HR-direktør Torild Bugge i Ulstein Group i en pressemelding. ■

Hvem husker Paris 2005?

«Historisk erklæring» må tilpasses en ny bistandsverden

Paris-erklæringen i 2005 skulle sørge for mer effektiv bistand. Fem år etter er erklæringen i ferd med å gå ut på dato, mener fagfolk. Norsk politisk ledelse har mistet interesse for erklæringen.

BISTANDSPOLITIKK

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

I 2005 smilte og jublet verdens bistandsministre om kapp med toppledere fra FN og Verdensbanken. Alle var enige om at Paris-erklæringen var en stor og viktig begivenhet. Over 100 ulike aktører – giverland, mottakerland og multilaterale organisasjoner, blant dem Verdensbanken, hadde sluttet seg til erklæringen.

Paris-erklæringen var et steg bort fra tidligere tiders vekt på givernes egeninteresser og ulike former for «bundet bistand». Erklæringen var et forsøk på å skape en ramme for å styrke eierskapet til bistanden hos mottakerlandene. Det betydde samtidig at mottakerne skulle stå ansvarlig for bruken av bistandspengene.

Norsk politisk ledelse, med utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson i spissen, var en aktiv pådriver for Paris-erklæringen. Sammen med de andre giverne satte Norge seg mål som skulle nås innen 2010.

Lite oppnådd. – Fem år har gått. Det er vanskelig å finne belegg for at det har skjedd en nevneverdig bedring når det gjelder det overordnede målet, nemlig eierskap hos mottakerlandene, sier utviklingsforsker og tidligere forsker ved Christian Michelsens Institutt, Alf Morten Jerve. Han er for tiden ansatt i Verdensbankens inspeksjonspanel.

– I all hovedsak har erklæringen vært givervedret, og den kan også leses som et virkemiddel for giversamfunnet for å legitimere betydelig giverinnflytelse, sier han og viser til at erklæringen først og fremst trekkes fram i bistandsavhengige land og land med styresettproblemer.

Ifølge Jerve er dette land hvor giverne har hatt og fremdeles i stor grad har ambisjoner om å bidra til fundamentale reformer og er tungt inne i politiske prosesser.

– Jo mer av bistanden som går til svake stater og land i konflikt, desto tydeligere blir bistandens intervensjonistiske ambisjoner. Dette er klart en trend som går i motsatt retning av Paris-erklæringens grunntanke, mener han.

Balansegang. – Pariserklæringen forsøker en vanskelig balanse mellom mottakers eierskap og giverinnflytelse. Dette er i utgangspunktet motstridende interesser, sier Jerve.

Mottakereierskap er ikke noe giverne kan gi mottaker gjennom å tilby en slik erklæring, mener Jerve.

– Det er noe mottaker må ta uavhengig av en slik erklæring. Det må drives fram av et utviklingsorientert regime med støtte i egen befolkning. Mottaker må tørre å stille krav til giverne og være beredt til å si nei til bistand, og mottaker må ha en klar strategi på hvordan de skal bli mindre avhengig av bistand.

Han mener at det er mange eksempler på land som har tenkt slik

Tidligere utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson** og Verdensbankens daværende leder **James Wolfensohn** var blant de som jublet over Paris-erklæringen. Fem år etter er den nesten glemt.

FOTO: SCANPIX/EPA/MATTHEW CAVANAUGH

uten en Paris-erklæring, for eksempel Sør-Korea, Kina og Botswana.

– Givere må på sin side redusere sine ambisjoner i forhold til å fikse problemer i andre land. Det hjelper ikke å presse bistand på mottakerne – med eller uten Pariserklæring, sier Jerve.

Byråkratisering. Et annet viktig problem knyttet til å iverksette Paris-erklæringen er økt byråkratisering innen den internasjonale bistandsforvaltningen, mener Per Øyvind Bastøe som leder Norads avdeling for samfunnsøkonomi og offentlig forvaltning.

– Vi ser at mange utviklingsland foretrekker nye bilaterale givere som Kina, India og Brasil eller nye globale sektorinitiativ. En av forklaringene kan være at disse nye giverne oppfattes som mindre byråkratiske og mer effektive enn de tradisjonelle, forklarer Bastøe.

Et annet problem ifølge Bastøe er fokus på bistand i snever forstand og ikke utvikling i videre forstand. Investeringer, handel og en rekke andre forhold er vel så avgjørende som bistand for utvikling i et land.

– Jeg tror også at alle vi som kjempet for Paris-erklæringen i 2005 undervurderte graden av egeninteresse som dessverre preger mange av aktørene i denne sammenheng, også mange av giverne, sier Bastøe.

Norge er lunken. Både Bastøe og Jerve mener at Norge har mistet interessen for Pariserklæringen.

– Under toppmøtet i Accra i 2008 hadde Norge for eksempel ingen formelle posisjoner og ledet ingen forhandlingsmøter. Norge har altfor fort avskrevet Paris-erklæringen og spiller en lite aktiv rolle i internasjonale fora som følger opp disse temaene, mener Bastøe.

Ifølge Jerve har Norge de senere årene klart uttrykt at vi ønsker at bistanden skal påvirke politiske prosesser i retninger som Norge kan stå for.

– Det er vanskelig å kombinere en slik tenkning med Paris-retorikken om at givere i større grad skal tilpasse seg et lands egne prioriteringer, og i større grad skal opptre samordnet. Det er derfor lite overraskende at Norge ikke har stått på barrikadene for Paris-erklæringen, mener Jerve.

Både Bastøe og Jerve spår avtagende interesse for erklæringen.

Fremtiden. Neste år skal igjen alle medlemslandene samles for å diskutere Paris-erklæringens fremtid. Det kan bli starten på erklæringens pensjonisttilværelse. I Utenriksdepartementet pågår det nå en prosess for å finne ut hvordan Paris-erklæringen skal nyinnrettes.

– Nye trender utfordrer Pariserklæringen, sier seniorrådgiver i Utenriksdepartementet Inge Herman Rydland. Byråkraten som er Norges representant i Working party for aid effectiveness, en av instansene som følger opp erklæringen, har liten tro på at Paris-erklæringen har noe videre liv i sin nåværende form.

Ifølge Rydland er prinsippene i erklæringen fortsatt gyldige, men tolkningen av disse prinsippene må vurderes i lys av den bredere globale utviklingen.

– Skal Paris-erklæringen overleve må den omformes og passe inn i en helt annen verdenssammenheng enn den man utformet den i for fem år siden, sier han.

Nye givere. – De såkalte BRICS-landene, Brasil, India, Kina og Sør-Afrika, legger nye premisser for hva vi

gjør i Afrika. Også globale fond, private og filantropiske givere bidrar stort og har endret den verdenen vi opererer i som bistandsgiver, sier Rydland.

UD-rådgiveren mener at disse endringene ikke er blitt tatt høyde for i Paris-prosessen ennå. ■

Nye trender utfordrer Paris-erklæringen.

Inge Herman Rydland, seniorrådgiver i UD.

Ordforklaring:

DAC: Development Assistance Committee er et samarbeidsforum under OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development), der ulike land som er givere av stat-til-stat-bistand samarbeider.

PARIS-ERKLÆRINGEN

Paris-erklæringen ble utformet på et OECD-møte i Paris i 2005. Erklæringen bekrefter tidligere løfter fra de rike landene om å øke bistanden, og har fem prinsipper for å gjøre bistanden mer effektiv:

1. Eierskap – utviklingslandene må utøve effektivt eierskap over sin egen utviklingspolitikk og i å koordinere utviklingsaktørene.
2. Følge nasjonale planer – land som gir bistand skal basere den på utviklingslandenes egne utviklingsstrategier, institusjoner og prosedyrer.
3. Harmonisering – giverland skal samarbeide slik at deres arbeid er harmonisert, gjennomskiktig og kollektivt effektivt.
4. Resultatorientering – alle land skal styre ressursene og forbedre beslutningsprosedyrer for å få de ønskede resultatene.
5. Gjensidig ansvar – giverland og mottakerland skal være gjensidig ansvarlige for resultatene av bistanden.

Les Paris-erklæringen her: tinyurl.com/yom9tn

Vil ha Kina og India i tale

UD-prosjekt skal granske de asiatiske gigantenes nye rolle i Afrika

Utenriksdepartementet har startet et nytt prosjekt i håp om å skape politisk dialog med Kina og India om utvikling i Afrika. På dagsorden står blant annet sensitive temaer som ulovlig tømmerhogst, fiske og åpenhet om økonomiske disposisjoner.

DIALOG

■ MARTA CAMILLA WRIGHT
Kinas og Indias innflytelse i Afrika vokser på bekostning av tradisjonelle givere. Men dette tilfører også Afrika større investeringer og gir afrikanske myndigheter økt frihet til å spille samarbeidspartnere ut mot hverandre.

De to nye aktørene påvirker Afrika uten at det er helt klart hvordan. Utenriksdepartementet jobber derfor nå med et nytt prosjekt for å finne ut hva som skjer og hvordan Norge skal forholde seg til det.

– Målet er å finne ut hvilke konsekvenser de nye stormaktenes inntog kan og bør ha for norsk utviklings- og utenrikspolitikk. I Stortingsmelding 15 (2008-2009, Intereser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk. Red.anm.) omtales Kina og Indias fremmarsj som «det viktigste utviklingsstrekk i det internasjonale geopolitiske bildet», sier Utenriksdepartementets prosjektleder og tidligere ambassadør i Nigeria Tore Nedrebø.

Nedrebø viser til regjeringens politiske plattform 2009-2013 der det heter at «Regjeringen vil søke nye internasjonale allianser gjennom økt samarbeid med nye fremvoksende stater som får økt betydning.»

– Vi ser både muligheter og utfordringer i de nye stormaktenes inntog. Vi ønsker å finne en konstruktiv måte å engasjere Kina og India på, sier Nedrebø.

Kinesisk forsker på ambassaden. Ett av de mange tiltakene på skissebordet i UD er å ha en kinesisk forsker på en norsk ambassade for å skrive rapport om forskjeller og lik-

Utenriksminister **Jonas Gahr Støre** møtte nylig Indias viseutenriksminister **Shashi Tharoor**, for samtaler om sikkerhetspolitikk og regionale spørsmål i India.

FOTO: UTENRIKSDEPARTEMENTET

UD går inn for trepartssamarbeid bestående av Norge, afrikanske land, samt Kina eller India.

heter i norsk og kinesisk bistands-tenkning. Et annet er å etablere samarbeid med det kinesiske miljøverndepartementet om miljøvennlig forretningspraksis i Afrika. Tiltak mot ulovlig hogst og ulovlig fiske og tiltak for å forbedre petroleumsforsvaltningen i Afrika er også noe av det som vurderes. Utenriksdepartementet har jobbet med dette tidligere også, men da kun med interesse for Kina.

UD går inn for trepartssamarbeid bestående av Norge, afrikanske land, samt Kina eller India.

– Jeg håper blant annet at vi kan få til et samarbeid mellom norske, kinesiske og afrikanske forskningsinstitutter om klimaendringenes effekter i Vest-Afrika. Det hadde også vært flott om vi fikk til noe liknende omkring skog i DR Kongo og ren energi i Etiopia. Vi bør også se på om det går an å engasjere Kina sterkere i åpenhetsinitiativet EITI, og i politisk diskusjon om styresett, miljø og samfunnsansvar, sier prosjektlederen.

Nedrebø viser til at UD støtter et samarbeid om bedrifters samfunnsansvar som Næringslivets Hovedor-

ganisasjon allerede har i Uganda med sine kinesiske og ugandiske søsterorganisasjoner, og håper på liknende tiltak i andre afrikanske land.

Nye spørsmål til norsk bistand. – Ett spørsmål som melder seg, er om vi skal styre vår bistand mer i retning av infrastruktur og næringslivsinvesteringer, som jo er det Kina og India er spesielt engasjert i. Eller skal vi satse enda mer på godt styresett og sosial sektor for å styrke afrikanske lands evne til å takle følgene av Kinas og Indias inntog?

– Som det framgår av den siste stortingsmeldingen om norsk utviklingspolitikk, er investeringer og handel viktigere for utvikling enn bistand. Slik sett er Kinas og Indias voksende engasjement i Afrika positivt, mener Nedrebø.

Prosjektet er foreløpig på utredningsstadiet. Nylig ble en studie om Indias rolle i Afrika lyst ut i åpen anbudskonkurranse. Etter intern avklaring i UD satser Nedrebø på å få i gang praktiske tiltak før sommeren. ■

Norge gir 240 millioner kroner til Abbas-regjeringen

Norge går i bresjen for å fylle opp statskassa til palestinske myndigheter og sørge for at offentlig ansatte får lønn.

– Dette er politisk bistand uten bærekraft, mener en Midtøsten-kjenner.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT
Nylig betalte Norge ut hele 240 millioner kroner til president Mahmoud Abbas og hans samlingsregjering i De palestinske områder.

– Disse midlene vil komme den palestinske befolkningen til gode, også den hardt prøvede sivilbefolkningen på Gaza, sier utenriksminister Jonas Gahr Støre.

Støtten er en oppfølging av Norges tilsagn under Paris-konferansen i desember 2007. Den skal gå til gjennomføringen av den palestinske reform- og utviklingsplanen.

Disse midlene vil komme den palestinske befolkningen til gode, også den hardt prøvede sivilbefolkningen på Gaza.

Jonas Gahr Støre, utenriksminister.

Pengene kanaliseres via et fond administrert av Verdensbanken.

– Det er i beste fall indirekte at budsjettstøtte kommer folket til gode, sier forsker Kjersti Gravelseter Berg, stipendiat ved Universitetet i Bergen. Hun har skrevet doktorgradsoppgave om bistand til det palestinske området.

Hun mener at den andelen av budsjettstøtten som går til lønninger og lignende kommer folk til gode, men understreker at budsjettstøtte gir mindre kontroll over pengene enn øremerkede former for bistand. Stipendiaten viser også til at palestinske selvstyremyndigheter er kritisert både for korrupsjon og undertrykkelse.

Norge pådriver. – Budsjettstøtte til palestinske selvstyremyndigheter har helt siden starten i 1994 og Oslo-avtalen, vært en ekstremt politisert bistand. For at fredsprosessen skulle kunne fortsette måtte man ha en pa-

lestinsk forhandlingspartner, sier Berg.

– Det er slik palestinske myndigheter har overlevd på tross av manglende politisk støtte i befolkningen, sier Berg.

Hun forklarer at Norge siden 1994 har vært pådriver for å gi budsjettstøtte til palestinske myndigheter som leder av giverlandsgruppen.

Uten legitimitet. – Det var ambisiøst og kortsiktig. Siden fredsprosessen ikke gikk som man håpet, har givne gitt budsjettstøtte fram til i dag, selv om man håpet å trappe ned, og nå er det vanskelig å snu. Man har bygget opp bistandsavhengige strukturer, forklarer Berg.

I tillegg til å opprettholde de palestinske selvstyremyndighetene er dette et forsøk på å avhjelpe de alvorlige og omfattende økonomiske konsekvensene av den israelske grensestengningen, ifølge Berg. ■

NOTISER

Ytringsfrihetspris til eritreer

Den norske forfatterforening ga nylig Ytringsfrihetsprisen 2009 til den eritreiske journalisten og forfatteren Dawit Isaak. Han har siden 2001 sittet fengslet i Eritrea etter å ha kritisert president Isaias Aferwerki. Av de opposisjonelle som ble fengslet i Eritrea i 2001 var det ti ledende journalister. Minst fire av disse er nå døde i fengselet.

Isaak kom til Sverige som flyktning i 1987 og er svensk statsborger. Da Eritrea ble selvstendig i 1993 reiste Isaak tilbake til landet og jobbet som journalist. I 2007 ble Dawit Isaak tildelt Norske Dramatikeres Forbunds solidaritetsstipend og i 2009 tildelte den svenske PEN-klubben ham sitt Tucholsky-stipend. ■

Satser på fisk til India

Norge og India har inngått en avtale om samarbeid innen fiskeri og akvakultur, melder Utenriksdepartementet.

– Vi har en langsiktig ambisjon om at India skal bli et nytt stort marked for norsk fisk, sier utenriksminister Jonas Gahr Støre som undertegnet avtalen under sitt offisielle besøk i New Delhi nylig.

India er blant de ti største produsentene av sjømat i verden, og halvparten av produksjonen er oppdrett. ■

Ber Obama hjelpe albinoer

Et kongressmedlem ber president Obama legge diplomatisk press på den tanzanianske presidenten Jakaya Kikwete, for å få slutt på albinodrapene i landet, melder den tanzanianske avisen The Citizen. Kongressmedlemmet Gerald Connollys uttalelse kommer etter at han møtte den tanzanianske kvinnen Mariamu Stanford, som mistet begge armene under et brutalt angrep i Mwanza i Tanzania i 2004. ■

Namibiaforeningen utvider i Angola

Namibiaforeningen utvider nå sitt arbeid i det sørlige Afrika og vil starte opp en mobil skole for urfolk sør i Angola. Namibiaforeningen har siden oppstart av Ondao mobile skole i Namibia i 1997 arbeidet med spørsmål knyttet til urfolk. Målgruppen er himba, zemba, tjimba- og twafolket, og disse gruppene holder også til på angolansk side av grenselinjen Kunene.

– Med støtte fra Norad vil vi i første omgang konsentrere oss om å etablere programmet i Angola og videreutvikle kontakten med utdanningsmyndighetene i Angola, sier Olav Osland, daglig leder i Namibiaforeningen. ■

PALESTINA

Indias kvinnerevolusjon

1,5 millioner kvinner inn i kommunestyrene – nå står kampen om parlamentet

RAJASTAN (b-a): Det kalles det største sosiale eksperimentet i verden – og en kvinnerevolusjon. Loven i India sikrer 50 prosent kvinneandel i kommunestyre, såkalte panchayatas. I løpet av 2010 vil 1,5 millioner indiske kvinner være med og bestemme i politiske organer. Og nå står nasjonalforsamlingen for tur.

■ I INDIA:
HEGE OPSETH

INDIA Verdens mest folkerike stat har vært kjent for sin undertrykkelse av kvinner, særlig på landsbygda, men nå er ting i endring.

– Vår regjering er fast bestemt på å gi kvinner økonomisk og politisk makt, uttaler Indias statsminister Manmohan Singh.

– Vi prioriterer annerledes enn menn, der ligger kilden til forandring, sier Kaushalya, nyvalgt politiker.

På selveste kvinnedagen 8. mars framla Indias regjering en lov som sikrer kvinner en tredel av representantene i nasjonal- og delstatsforsamlinger. Forslaget ble etter mye motstand vedtatt i Overhuset – et første steg på veien mot det som trolig er et endelig vedtak. Det er de positive erfaringene fra kvinnerevolusjonen på kommunenivå som har banet veien for forslaget.

Rajiv Gandhis møte med en fatig, indisk kvinne på slutten av 80-tallet var starten på eventyret. Den mektige statsministeren møtte kvinner som verken kunne skrive eller lese. Til hans store forundring så han at disse, ofte glemte kvinnene, sørget for en hel familie for mindre enn ti kroner om dagen.

Starten. – Hvorfor har ikke denne kunnskapen nådd fram til toppnivået i Indisk politikk, lurte han. Og erklærte deretter at han ville reservere plass til kvinnene i politiske organer. Denne beslutningen var starten på en stille revolusjon på grasrota, forteller direktør for The Hunger Project, Rita Sarin.

Resultatet ble en grunnlovsendring i 1993 som sikret 33 prosent kvinne- og lavkasteandel i kommunestyre. I fjor ble loven utvidet til 50 prosent. Det innebærer at 1,5 av 3 millioner kommunestyrepreretanter vil være kvinner innen utgangen av året.

De driftige initiativtakerne til norskstøttede organisasjonen The Hunger Project beskriver den indiske landsbykvinnens historiske situasjon som «fattig, sulten og usynlig». Samtidig ser de optimistisk på den videre kampen for likestilling og kvinners rettigheter.

– Det er historisk! Innføringen av loven er et paradigmeskifte i det politiske system og eksisterende maktstrukturer. Det skjedde på grunn av en enestående innsats av de 33 prosent som har vært innvalgt de siste årene. Nå blir landets ledere tvunget til å se kvinnene som en politisk maktfaktor. Men de fattige og marginaliserte kvinnene må få opplæring om de skal bli gode ledere, sier Sarin.

Og det er nettopp det Sarin og staben gjør. De siste ti årene har de

Det er bare to uker siden de ble valgt inn i kommunestyrene i landsbyene sine. Noen for første gang, andre med lang fartstid. Det er ingen enkel jobb, men stolte

Det er til syvende og sist vi, kvinnene, som skal gi mat til våre sultne barn.

Rita Sarin, direktør for The Hunger Project.

gitt opplæring i økonomi, ledelse, kommunikasjon og rettigheter til 95 000 kvinner.

– Mange av disse kvinnene blir ikke kalt ved eget navn – men tiltales via sin manns navn. Det sier sitt om situasjonen. At de nå blir en så stor maktfaktor vil være med på å forandre Indias ansikt, sier Sarin.

Underernæring. Det er bare to uker siden Kaushalya ble folkevalgt. Blendende vakker og fargerik kommer hun på den første samlingen de nylig folkevalgte kvinnene i distriktet har. De har delt mange kamper sammen. Noen av dem skal inn i styre og stell for første gang, andre, som Gita, har 15 års fartstid.

– Det er til syvende og sist vi, kvinnene, som skal gi mat til våre sultne barn. Vi vil kjempe for at våre barn ikke skal legge seg sultne om kvelden, sier Kaushalya.

På det kalde gulvet i steinhuset i delstaten Rajasthan får vi presentert fakta: en av fem indiske barn er under- eller feilernærte. Regjeringen har helt siden frigjøringen nektet å erkjenne problemet. Men nå

sier de det høyt. Bare det er en seier.

Drap på spebarn. Stedet er Gyanpur i Alwar-distriktet. Tørt og støvete. Folkerikt. Jordbruk er vanskelig her, derfor er det mange, både kvinner og menn, som skaffer seg noen ekstra rupies ved å lage mursteiner. Kvinnene tar seg gjennom de kaotiske gatene, med store lass ved på hodet. Ansiktene er ofte dekket av et klede – i samme farge som sarien – rosa, blått, gult.

– Det er et symbol for hvor undertrykte kvinner har vært og er i denne delstaten, sier Kanika Kaul (bildet). I tre år har hun reist rundt i delstaten for å gi opplæring til folkevalgte kvinner. I fem år følger hun hvert kull tett.

– Forandringen er fantastisk, smiler hun.

Enda er det å føde en sønn det største av det største i Rajasthan. Jentebabyer risikerer å bli drept.

– Dette er vel-

kjent, og det er mange måter det blir gjort på: for eksempel gift, sult og kvelning, sier Kanika.

Problematikken er en av mange saker de folkevalgte kvinnene har grepet fatt i.

– De har bestemt seg for at det skal bli slutt på at familier skal kreve jentebabyer drept, og de har gjennom en forening for folkevalgte kvinner klart å stoppe denne tradisjonen i enkelte distrikter, sier Kanika.

Problemet med drap på jentebabyer gjør at det i delstaten er 1000 menn per 800 kvinner – det er i seg selv en utfordring.

Står sammen. På samlingsmøtet i Alwar-distriktet er det ingen som glemmer ansiktet under et sjal. Men de innrømmer at det å skulle være kvinne, å være en del av et mannsdominert system, og samtidig være fattig og analfabet er en utfordring.

– Sakte men sikkert har vi jobbet for at vi kvinner skal få lov til å vise ansiktene våre i forsamlinger. Jeg dekker meg ikke lenger til, sier Kaushalya.

fastslår de at forandringer skjer – sakte men sikkert. (Kaushalya er nummer tre fra høyre i første rekke.)

FOTO: HEGE OPSETH

De andre nikker samtykkende og Gita legger til:

– For mennene kan det være vanskelig å lytte til en kvinne, men er vi ti som kommer sammen blir det vanskelig å la være!

Fattigdomsbekjempere. Kommune-styrene kalles Panchayata i India og de har myndighet på 29 områder, blant annet helse, vann, sanitær, matfordeling og skole. Det er mellom fem og ni representanter i hvert styre.

– Men skaper det virkelig forandring, at fattige kvinner blir valgt inn i

kommunestyrene?

– Ja, kommer det kontant fra de 20-talls sarikledde kvinnene.

– Jeg har sørget for at vi har fått en vanntank i landsbyen og fått sikret skoleveien, sier Kamraj.

– Jeg har sørget for at enkene i landsbyen får den pensjonen de har krav på og fått bygget et helsesenter, sier Chanieli.

Kvinnene fortsetter å dele sine små seiere. Det handler om gravide som får et gratis måltid, sikring av vanntilførsel, bygging av skoler og en stadig kamp for kvinners rettigheter.

77 Jeg vet hva som trengs for å få hverdagen til å fungere.

Gita, folkevalgt.

– Å være kvinne betyr at vi ser de sårbare gruppene på en annen måte. Menn tenker mer på sement enn vann, humrer Gita og fortsetter:

– Kvinnelig representasjon gjør det lettere for kvinner å bringe på bane ting som er vanskelige. Jeg har levd som kvinne hele mitt liv – jeg vet hva som trengs for å få hverdagen til å fungere, fastslår Gita.

Det er 15 år siden hun for første gang ble folkevalgt. Veien fram til den hun har blitt i dag har vært lang og kronglete.

– Det var mye jeg ønsket jeg kunne gjøre, men jeg visste ikke hvor-

dan jeg skulle få det til. For å løse saker må vi kjenne til hva som faktisk er våre rettigheter og kreve ut i fra det, sier Gita.

Vold i hjemmet. Det har krevd mot, tårer og forsakelser å komme dit de er kommet i dag.

– Hva er det tøffeste med kvinnelivet i Rajasthan?

De snakker i munnen på hverandre, ber om ordet, raser, diskuterer og ler litt.

– Det er mye vold i hjemmene her, sier Gita.

Pradesh følger på:

– Mange menn drikker opp alt de tjener. Det er et stort problem. At vi som folkevalgte har et forum vi kan møtes gjennom, gjør det lettere å konfrontere disse problemene, sier hun.

Kvinnene har nemlig samlet seg i en egen forening hvor de tar opp de vanskeligste problemene med politiker- og dagliglivet sammen.

Og så er det det evige spørsmålet om vann. Gita, Pradesh og de andre har alle den samme erfaringen – de har spasert den ene varme kilometren etter den andre for å hente vann til familien. Om og om igjen. Det er en kvinnes oppgave, så enkelt er det. De presiserer igjen at det faktum at de har svettet langs landeveier og stier for å komme til vannkilden gjør at dette er noe de politisk prioriterer.

– Når vi er mange nok, ja, da får vi det gjennom, sier de.

Finne løsninger selv. For Gita, som er den med lengst fartstid er den største forandringen at hun ikke lenger godtar de sosiale normene på samme måte som tidligere.

– Jeg bryr meg simpelthen ikke så mye lenger, vi er mange som ikke bryr oss så mye lenger. Det gjør at det sosiale presset på kvinner gradvis forsvinner. Ja, det skjer sakte, men det skjer, sier Gita.

Gjengen som sitter samlet på steingulvet i Alwar skal være med å bestemme de neste fem årene.

– Det er et mirakel. Indias skjebne, de fattiges skjebne kan bare forandres ved at det blir likhet mellom kjønnene og at de fattige selv blir med på å finne løsninger i kampen mot fattigdom, sier Rita Sarin. ■

DEMOKRATI I INDIA

■ India er en sekulær republikk og union bestående av 28 delstater og syv «unionsterritorier».

■ Landet har en lang og stabil demokratisk tradisjon og betegnes gjerne som «verdens største demokrati». Under valget i 2009 var 714 millioner borgere stemmeberettiget. Omtrent 60 prosent av disse brukte stemmeretten.

■ En grunnlovsendring i 1993 sikret 33 prosent kvinne- og lavkasteandel i kommunestyre. I fjor ble loven utvidet til 50 prosent. Det innebærer at om lag 1,5 av 3 millioner folkevalgte vil være kvinner.

■ I dag er 59 av 545 representanter i nasjonalforsamlingens underhus kvinner, mens det av 250 representanter i overhuset er 21 kvinner.

(Kilde: Globalis, Norad, FN.)

Norge støtter skolering av kvinnelige folkevalgte

Sammen med FN-organisasjonen UNIFEM støtter Norge ulike tiltak under et prosjekt for å fremme kvinners deltakelse i politiske organer i Sør-Asia. Den totale norske bevilgningen til prosjektet er på 60 millioner kroner over en tre-årsperiode.

Målet er å bygge opp kompetanse hos valgte kvinnelige representanter og å bygge opp regionale sentere for skolering av sørasiatiske kvinner.

Den indiske delen av prosjektet drives i samarbeid med The Hunger Project og The National Institute for

Rural Development (NIRD). Etter en innledende fase i India er tanken at prosjektet skal utvides til også å omfatte kvinnelige folkevalgte i Bhutan, Nepal, Bangladesh og Pakistan. ■

Trolig finnes det nærmere 150 000 kvinner som lever av å selge seg selv i Bangladesh. De er helt nederst, har ingen rettigheter og blir stort sett møtt med forakt av samfunnet rundt seg. Gjennom flere år har den prisbelønte fotografen GMB Akash dokumentert livene til disse kvinnene.

24 år gamle **Rotna** har jobbet på bordellet i Faridpur siden hun fikk sin første menstruasjon. Det var moren som introduserte henne til yrket. Rotna forsørger dem begge.

FARIDPUR (b-a): Bak forhengene som skiller området Kandaportte Potitalow fra resten av byen Faridpur, er det en egen verden. Reglene som gjelder utenfor forhengene betyr ikke lenger noe.

En egen verden bak

Rotna (24) er en av Bangladesh' 150 000 prostituerte

■ I BANGLADESH:

TOR AKSEL BOLLE OG G.M.B. AKASH

- En blomst blomstrer, visner og dør på samme sted, sier Rotna.

Arbeidsdagen hennes er omsider over. Det har ikke vært en god dag, hun har bare hatt fire kunder. Men Rotna er sliten, hun har beveget seg rundt i de trange smugene og oppgangene på jakt etter menn i mange timer.

4-5 store murbygninger i Kandaportte Potitalow er hjemmet til et par tusen kvinner og deres familier. I de store mørke bygningene med smale korridorer er det egne butikker, små kafeer, frisører og legekontorer.

Det meste kan kjøpes i de mange hundre små rommene hvor jentene selger sine tjenester. Det lukter mat,

søppel og kropp. Marihuana og annen narkotika brukes åpenlyst.

Fra 12-13 år og oppover. I de smale gangene, i trappene og i de små smugene er det fullt av folk. Barn løper rundt mellom bena på de voksne. Menn i alle aldre og fra alle samfunnslag går rundt med sultne blikk.

Men først og fremst er det kvinner over alt. De fleste er unge, noen neppe mer enn 12-13 år. De står i døråpningene, de sitter på huk og lager mat og de ligger på sengene i de små rommene. Her lever de og deres familier sine liv sine liv atskilt

fra resten av byen.

Alle har en «mor». Rotna ble født i Faridpur. Hun har bodd og jobbet i

Kandaportte Potitalow siden hun fikk menstruasjon første gang. Moren hennes var også prostituert og det var hun som introduserte Rotna

PROSTITUSJON

Innenfor murene har de i alle fall hverandre.

PROSTITUSJON

■ Det er vanskelig å anslå hvor mange kvinner som lever av å selge sex globalt. Men tallet er høyt, indiske myndigheter anslår for eksempel at det er over to millioner bare i India.

■ Prostitusjon er svært utbredt i mange fattige land. Prostituerte kvinner er ofte gjenstand for grov utnyttning, de blir sett ned på av samfunnet rundt seg, de har vanskelig for å kunne fremme krav og de kan regne med liten beskyttelse fra politi og rettsvesen.

■ Prostitusjon er en viktig kilde til spredning av hiv/aids.

ALLE FOTO: GMB AKASH

To av jentene på et bordell i byen Tangail tar seg en blund mens de venter på kunder.

En prostituert prøver å overtale en mulig kunde.

Mange av jentene får ikke lov til å bevege seg fritt, av frykt for at de skal stikke av. Disse jentene får ikke lov til å forlate denne etasjen.

En prostituert sammen med kjæresten sin. Mange av jentene har kjærestere. Ofte er det tidligere kunder som jentene har utviklet et forhold til.

forhenget

til «yrket». Det er vanlig at jentene har en «mor». I de fleste tilfellene er det likevel ikke deres kjødelige mor som tar seg av det praktiske.

«Moren», kjøper som regel jentene sine fra familien eller fra noen som har plukket opp jenta på gata. I et samfunn hvor kvinner av mange sees på som annenrangs mennesker er det flust av unge jenter som flykter hjemmefra, som rømmer fra en voldelig ektemann, fra en nådeløs svigermor eller fra landsbygdas fattigdom. Uten utdannelse, uten rettigheter og uten jobb ender mange opp på steder som Kandaportte Potitalow.

De første årene betaler de alt de tjener til «moren», men får dekket kost og losji. Etter hvert får de begynne for seg selv, da betaler de bare leie til eierne av Kandaportte Potitalow. Når de blir for gamle til å leve av å selge seg selv, kjøper mange kvinner egne jenter. Og dermed er ringen sluttet.

150 000 prostituerte. Organisasjoner som jobber med prostituerte i Bangladesh anslår at det er nærmere 150 000 prostituerte i landet og at 20-30 prosent er mindreårige. Selv om steder som Kandaportte Potitalow er fulle av misbruk, sykdom

og fattigdom mener de fleste av jentene at det er bedre å være der enn ute på gatene. Innenfor murene har de i alle fall hverandre. De er tryggere der inne, utenfor er de forsvarsløse og blir stort sett behandlet med forakt.

Porta har en bekymret mine der hun sitter med skuldrene dekket under et sjal. Hun er 24 år gammel

og hun vet at hun allerede har begynt å bli for gammel. Denne dagen har hun ikke klart å kapre en eneste kunde som vil overnatte. De fire kundene hun har hatt i dag har gitt 200 taka i inntekter. Det er 16-17 kroner og bare så vidt nok til å dekke de daglige utgiftene for henne og moren.

– Jeg prøver å la være å tenke på fremtiden, sier hun. ■

– Haiti var en dødsfelle

Femdobling i antall naturkatastrofer – over 200 millioner rammes hvert år

– Dette er katastrofenes tid, sier Jan Egeland. Han ber verden forberede seg på at det vil bli verre – samtidig som han understreker at det er mulig å beskytte seg mot naturkatastrofer.

KATASTROFER

■ HEGE OPSETH

Det har vært en femdobling i antall naturkatastrofer siden 60-70-tallet. Hvert år rammes over 200 millioner mennesker. De siste ukene har verden vært vitne til to dramatiske jordskjelv.

Haiti: 300 000 døde. Tallene oppjusteres til stadig.

Chile: 700 døde. Tallene oppjusteres ikke.

Jordskjelvet i Chile var langt kraftigere enn det som rammet Haiti. Et godt eksempel på at det går an å forberede seg på og minimere skadene som følger jordskjelv, mener mange.

– Det fantes aldri en masterplan for å besørge utvikling på Haiti. Landet har vært isolert økonomisk. Hovedstaden er bygget for 100 000 mennesker. Det bodde to millioner mennesker der før skjelvet, fastslår Jan Egeland, direktør for Norsk Utenrikspolitisk Institutt og tidligere visegeneralsekretær for humanitære spørsmål og koordinator for nødhjelp i FN.

Pinlig for USA. Han er sterkt kritisk til det internasjonale samfunnets innsats i øystaten de siste årene og mener det er nødvendig å spørre hvordan det er mulig å drive bistand i 50 år, pumpe inn milliarder av kroner – samtidig som hovedstaden fortsatt forblir en dødsfelle.

– Det virker nå som USA og Frankrike har forstått hvor pinlig det er for dem at situasjonen er som den er. Dersom ikke landet blir gjenoppbygd – til det bedre – vil folk flykte. Det er ikke i USA sin interesse å ha ni millioner mennesker i bakgården som har ett ønske, nemlig å flykte nordover. Det gir håp om utvikling, mener NUPI-direktør, Jan Egeland.

Foregangslandet. Vietnams 85 millioner mennesker er blant de som igjen og igjen er blitt rammet av ekstremvær, og klimaendringer gjør landet enda mer utsatt for værets herjinger. Økende havnivå vil for eksempel gjøre landet mer sårbart for tyfoner og tsunamibølger. I fjor høst rammet to kraftige – og potensielt veldig dødbringende – tyfoner landet. Klimaendringene vil bidra til at slike fenomener rammer hyppigere og med økt styrke.

I Vietnam kom tyfonen Mirinae med en styrke på 150 kilometer i timen – i de samme områdene som ble herjet av tyfonene Ketsana og Parma bare uker tidligere. Flere hundre mennesker mistet livet – men det kunne vært langt, langt verre. Landet i Asia har planer og varslingsystemer på plass. Alt for å begrense skadene.

Når myndighetene først fikk varsel om at en tyfon var på vei, gikk meldingen først på fjernsyn. Selv de mest avsidesliggende landsbyene fikk meldingene – via megafon. Tusenvis ble evakuert fra de mest utsatte områdene.

– Vietnam er et godt eksempel

Hovedstaden i Haiti var bygget for 100 000 mennesker, to millioner bodde der da jordskjelvet rammet. En dødsfelle, mener Jan Egeland.

Vi må forberede oss på flere og større katastrofer.

Jan Egeland, NUPI-direktør.

på at det ikke er slik at de fattigste landene nødvendigvis er de mest sårbare. Sammen med Bangladesh og Cuba er de blant de som er meget godt forberedt på å møte en naturkatastrofe, sier Egeland.

Orkanen Nargis som feide over kystområdene i Burma i 2007 er et annet eksempel på hvor galt det går når det ikke satses på forebygging. Over 100 000 mennesker anslås å ha mistet livet i katastrofen. En orkan, med tilsvarende styrke rammet også Bangladesh. Men tapstallene var dramatisk lavere enn i Burma.

– Det er mulig å beskytte seg mot naturkatastrofer, som vi vil se en galopperende utvikling av de neste årene. Men statistikkene viser også at selv om antall berørte har gått opp, har antall døde gått ned, sier Egeland.

Som nyvalgt leder av FNs høynivåpanel for globale klimatjenester skal han lede arbeidet i regi av Verdens meteorologiske organisasjon, for at klimainformasjon, langtidsvarsler og klimamodeller skal nå ut

til sårbare samfunn overalt i verden.

Egeland trekker frem både befolkningsvekst, mer ekstremvær og økt urbanisering som faktorer for at stadig flere mennesker er sårbare for og blir utsatt for naturkatastrofer. At statistikkene viser en så stor vekst i antall klimarelaterte katastrofer handler også om at det er kommet bedre måleinstrumenter og registreringsordninger på plass.

– Vi er simpelthen blitt flinkere til å måle, sier Egeland.

Internasjonale standarder definerer en naturkatastrofe ved at mer enn 10 mennesker dør og/eller 100 mennesker eller mer får livsgrunnlaget ødelagt.

Forebygging viktigst. Siden tsunamien i Asia rammet i 2004, har FN og mange frivillige organisasjoner gjort mye for å bedre responsen etter katastrofer. Egeland mener det er viktig med mer effektiv nødhjelp og bedre koordinering.

– Men det er bedre beredskap nasjonalt og lokal forebygging av kata-

strofer som er det aller viktigste, sier Egeland.

Han mener at selv Haiti er et eksempel på at nødhjelp kommer fram under kritiske omstendigheter. Jordskjelvet rammet i tillegg to av de viktigste hjelpesentrene: Haitis regjering som skulle lede den nasjonale nødhjelpen, og FNs hovedkvarter i Port-au-Prince, som hadde som oppgave å koordinere den internasjonale bistanden. Kritikken som er kommet mot bistandsinnsatsen i nødhjelpsfasen (se også intervju med journalisten Linda Polman, side 22. Red.anm.) mener Egeland i beste fall er skjev.

– Det er simpelthen ikke mulig å levere så store mengder internasjonal nødhjelp bare dager etter en katastrofe. FNs store tabbe var at de ikke klarte å synliggjøre arbeidet de faktisk utførte, sier Egeland.

Nødhjelp hvert femte år. Han trekker fram NSB og det velkjente togkaoset som preger Norge og spesielt Østlandet om vinteren.

Senatet i USA kritiserer Norfunds partner i Angola

FOTO: UN PHOTO/LOGAN ABASSI

En rapport fra det amerikanske senatet anklager Norfunds investeringspartner i Angola for å ha brukt en amerikansk bank for å få tilgang til det amerikanske finansmarkedet – i strid med amerikansk lovgivning mot hvitvasking av penger.

HVITVASKING

JAN SPEED
I rapporten «Keeping Foreign Corruption out of the United States» har granskingskomiteen i Senatet i Washington blant annet tatt for seg den angolanske banken Banco Africano de Investimentos (BAI).

Statseide Norfund har i samarbeid med BAI nylig etablert selskapet Angola Capital Partner for å etablere et Luxembourg-registrert investeringsfond, Fundo de Investimento Privado Angola (FIPA). Dette er en finansiell nyskaping som Norfund tok initiativ til. Med en kapitalbase på over 160 millioner kroner, begynte FIPA fra årsskiftet arbeidet med å investere i små- og mellomstore bedrifter i Angola.

– Senatets kritikk er alvorlig, men ikke relevant for fondet vi driver sammen med BAI. Etter vår vurdering vil verken BAI eller andre kunne hvitvaske penger gjennom FIPA. Det vil heller ikke kunne brukes til korrupte investeringer, sier Elin Ersdal, investeringsdirektør i Norfund.

Mer kontroll. Norfund har valgt en partner som senatskomiteen mener har et svært frynsete rykte. Konklusjonen i rapporten er klar:

«Denne saksgjennomgangen viser hvordan (...) en angolansk finansinstitusjon som Banco Africano de Investimentos, har brukt USAs banker til å få adgang til USAs fi-

nanssystem, ofte ved å omgå vernet mot hvitvasking og systemene for kontroll av politisk suspekte personer.»

Rapporten bruker begrepet «Politically Exposed Persons» om en rekke personer som tilknyttet BAI enten som direktører, kunder eller eiere.

Rapporten tegner et meget kritisk bilde av BAI, og slår ettertrykkelig fast at det mektige angolanske statsoljeselskapet Sonangol er hovedeier i banken (selv om de formelt bare har 8,5 prosent av aksjene) og har stor innflytelse over banken.

Senatskomiteen betrakter hele Sonangol-ledelsen som suspent – og dermed også BAI.

– Det er nærmest umulig å finne partnere i Angola helt uten forbindelser med oljeindustrien eller makteliten. Men vi ser ikke vesentlig nytt i senatsrapporten. De skriver at BAIs amerikanske partner, HSBC, ikke har innhentet anti-hvitvaskingspolitikk fra BAI. Der tror jeg de baserer seg på gammel informasjon. Vi har sett dokumentasjon på at BAI har retningslinjer for antihvitvasking. Det er også viktig å merke seg at rapporten ikke viser til konkrete tilfeller av hvitvasking eller korrupsjon fra BAIs side, men påpeker at kontrollrutinene til deres amerikanske bank er for dårlige, sier Ersdal.

Elitens bank. BAI, som ble etablert i 1996, er etter hvert blitt landets største privateide bank, og banken til Angolas elite. Den amerikanske senatskomiteen omtaler BAI som «en liten angolansk bank som betjener klienter som er politisk eksponerte personer.» Komiteen kommer med en rekke eksempler på det den mener det er suspekte personer blant BAIs nåværende og tidligere ledelse, eiere og kundekrets, regjeringsmedlemmer, oljesjefer og medlemmer

av presidentens familie.

Hemmelige eiere? Norfund har tidligere sagt til Bistandsaktuelt at det var vanskelig å få oversikt over eierforholdene i BAI, men mener at de nå har den nødvendige oversikten. Den amerikanske banken HSBC har tydeligvis slitt med det samme problemet, og rapporten trekker fram at flere eiere er fortsatt ikke kjent. HSBC mener selv at eierne som ikke er kjent har ubetydelige aksjeposter.

Senatsrapporten påpeker at 19,5 prosent av BAIs aksjer eies av fire selskaper med base i skatteparadiser: Arcinella Assets, Sforza Properties, Gebala Establishment og Lobina Anstalt. De kjenner til noen av eierne, men ikke alle.

Norfund kjenner ikke identiteten til eierne av disse selskapene.

– Vi har kartlagt eierskapet i BAI ned til en prosent. Vi kjenner ikke fullt ut til siste ledd eierskap. Vi er kommet til at det kan vi leve med. Det går ikke ut over virksomheten til investeringsfondet FIPA, sier Ersdal. ■

Les mer på bistandsaktuelt.no

PATRIOTLOVEN

■ Siden 2001 har det vært ulovlig for amerikanske banker å ta i mot utenlandske korrupsjonspenger eller for immigrasjonsmyndighetene å gi visum til utenlandske tjenestemenn eller politikere innblandet i korrupsjon – såkalte «politisk eksponerte personer».

■ Det er bakgrunnen for at Senatet i Washington har sett nærmere på fire korrupsjonssaker i Afrika hvor penger har havnet i USA. De har avslørt flere svakheter i loven og kontrollrutinene.

ANNONSE

Norad ønsker velkommen til Utviklingshuset - vårt nye besøks- og opplevelsessenter om utviklingssamarbeid.

Gratis pedagogiske opplegg

For 10. trinn, videregående skoler og folkehøgskoler

UtviklingsLab | En formidler leder elevene gjennom et interaktivt rollespill om internasjonalt utviklingssamarbeid og politikk, fattigdomsbekjempelse og samfunnsbygging. Mål og innhold er forankret i Kunnskapsløftet. Varighet: 2,5 timer.

UtviklingsLøypa | Elevene bruker Utviklingshusets faste utstilling for å lære mer om utviklingssamarbeid. Her vil elever og lærere få utdelt pedagogisk materiell til opplegget, og lærer følger selv elevene. Tilbys på norsk og engelsk. Varighet: 60 minutter.

utviklingshuset

Rådhusplassen ved siden av Nobels Fredssenter | Tel 954 52 000 | post@utvikling.no | www.utvikling.no

– Norge får ikke togene til å gå om vinteren. Samtidig er vi forundret over at vi ikke klarer å forsyne to millioner mennesker med mat og husly på andre siden av jorden i løpet av en uke, sier Egeland.

Den tidligere nødhjelpskoordinatoren mener det virkelig kritikkverdige er at 300 000 mennesker døde på Haiti – før nødhjelpsarbeidet kunne begynne.

– Hvordan kan vi ha et hundretalls organisasjoner involvert i bistand til Haiti i flere tiår – og så er folk i hovedstaden likevel totalt forsvarsløse mot jordskjelv som vi vet landet før eller siden vil rammes av – det er det store spørsmålet. Så spørsmålet dreier seg ikke om hvor mange helikoptre som fløy inn med nødhjelp de første fem dagene, men om vi ønsker å fly inn med nødhjelp hvert femte år i resten av dette århundre – eller ønsker vi å hjelpe haitianerne med å beskytte seg selv mot naturkatastrofer? spør Jan Egeland. ■

Ber verden lytte til landets egne ledere

Haiti må satse på jordbrukssektoren, mener forskere

Verdenssamfunnet må lytte til den haitiske regjeringen og kanalisere mer bistand gjennom landets eget statsbudsjett. Det mener norske forskere. De mener samtidig at nøkkelen til utvikling i det jordskjelvrammede landet ligger i jordbrukssektoren.

■ INGVLID SAHL

HAITI I slutten av mars møtes sentrale aktører til en ny giverlandskonferanse for Haiti i New York. Wenche Hauge, seniorforsker ved Institutt for fredsforskning, PRIO, mener det er avgjørende at det internasjonale samfunnet nå lytter til hva Haitis politiske ledere mener landet trenger.

– President René Préval har vært veldig tydelig på hva som er Haitis behov. Han mener landet må desentraliseres ved at folk flytter ut av hovedstaden, og i den forbindelse må man prioritere investeringer på landsbygda – i infrastruktur, jordbruk og helse. Dette bør verdenssamfunnet lytte til, sier hun.

83 milliarder kroner. Ifølge økonomer i Den interamerikanske utviklingsbanken kan gjenoppbyggingen av Haiti komme til å koste opp mot 83 milliarder kroner. Det gjør jordskjelvet som rammet landet 12. januar i år til den mest ødeleggende naturkatastrofen – målt i kostnad per innbygger – i moderne tid.

Hauge mener en stor del av bistandsmidlene må kanaliseres gjennom Haitis eget statsbudsjett. Det meste av bistanden går i dag til internasjonale organisasjoner og FN, mens staten er avspist med småpenger.

– Den offentlige sektor har et akutt behov for penger. Det er svært viktig at de nasjonale, demokratisk valgte lederne nå får mulighet til å bygge opp sin kapasitet, slik at de kan komme seg i førerretet. Det er helt nødvendig, dersom man ønsker en varig utvikling i landet, sier hun.

Jordbruket rasert. Myndighetene og FN har anslått at så mange som 600 000 mennesker har reist fra hovedstaden Port-au-Prince og ut på landsbygda etter skjelvet. Tallet kan

Myndighetene tilbyr gratis transport til folk som vil forlate det jordskjelvrammede hovedstadsområdet.

snart passere én million.

– Landsbygda skriker etter investeringer. Det er avgjørende at bistanden brukes til å skape arbeidsplasser i disse områdene, sier Hauge.

Hun minner om at Haitis jordbruk, som tidligere produserte nok mat til å brødfø landets befolkning, har ligget mer eller mindre brakk siden 1980-tallet.

Da presset Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken Haiti til å gjennomføre omfattende øko-

Den offentlige sektor har et akutt behov for penger.

Wenche Hauge, seniorforsker ved PRIO.

nomiske reformer, hvor alle importbarrierer ble fjernet. USA kunne dermed dumpe enorme mengder ris på det haitiske markedet, noe som førte til at lokale bønder gikk konkurs. Landbruket har aldri kommet seg på beina igjen etter dette.

Langsiktig, norsk satsing. Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim lovet nylig at Norge vil meisle ut en langsiktig strategi for sitt samarbeid med Haiti. På en pressekonferanse i

januar sa han at Norge vil bygge videre på Petter Skauens freds- og forsoningsarbeid, og satse på mat, beskyttelse av kvinner og barn og statsbygging. Den endelige strategien vil først være klar etter Solheims besøk på Haiti i april. Hauge mener Norge bør investere i matsikkerhet.

– Haitis jord er svært godt egnet for landbruk. Norges erfaringer med samvirkeorganisasjoner, bondeorganisasjoner og frøbanker kan derfor være svært nyttig. Norge har tidli-

Fra vondt til verre for jordskjelvrammede Haiti

■ INGVLID SAHL

HAITI Ulykke følger ulykke på Haiti. Bare uker etter jordskjelvet ble store deler av landet rammet av flom. I tillegg skaper politisk uro og rømte gjengledere store utfordringer, ifølge Haiti-kjenner Petter Skauen.

Regntiden har kommet tidligere enn vanlig til Haiti, og flom og jordras har allerede ført til flere dødsfall.

I byen Les Cayes på Haitis sørkyst er 13 mennesker døde som følge av flom. Drukne huse dyr og oversvømte veier er synet som møter tusenvis av mennesker som har flyktet

sørvest fra hovedstaden Port au Prince etter jordskjelvet. Folk i dette området er vant til flommer, men ikke så tidlig på året som dette. Og orkanseongen er på trappene.

Stor smittefare. – Situasjonen er veldig alvorlig. Kraftig regn fører til at drikkevannet blir forurenset. I ruinene etter jordskjelvet ligger tusenvis av mennesker som aldri vil bli gravd frem. Smittefaren er stor, i et land hvor helsesituasjonen var dårlig lenge før jordskjelvet, sier spesialrådgiver i Kirkens Nødhjelp,

Petter Skauen.

Til tross for at Haiti er et svært vanskelig samfunn å jobbe i, synes han nødhjelpsarbeidet på bakken fungerer etter forholdene bra.

Vil kaste statsministeren. Et faremoment er imidlertid uroen som i det siste har oppstått rundt statsminister Jean-Max Bellerive. En gruppe har tatt til orde for at Bellerive må trekke seg, men et nyalg nå er ifølge Skauen det siste landet trenger.

– Folk har mistet papirene sine under jordskjelvet, og et valg vil bli

svært vanskelig å gjennomføre, fastslår han.

En annen trussel landet møter kommer fra gjengledere som rømte fra fengslene etter jordskjelvet. Disse har nå organisert seg på nytt, og skaper store utfordringer blant annet i slumområdet City Soleil der Kirkens Nødhjelp har deler av sitt arbeid.

– Da disse gjenglederne ble arrestert fikk organisasjonene en viss ro til å arbeide. Nå er de tilbake igjen, og skyr ingen midler. Det er derfor svært viktig at den interne dialogen i landet gjenopptas, sier han. ■

FOTO: SCANPIX/ AFP PHOTO/JEWEL SAMAD

statsdrevne sukker- og rismøller, som ble lagt ned kort tid etter at de ble privatisert på 1980-tallet. Det er Faforsker Henriette Lunde enig i.

– Mange unge haitiere krysser i dag grensene for å jobbe på plantasjer i Den dominikanske republikk. De trakasseres og utnyttes systematisk av dominikanske arbeidsgivere, og utsetter seg for høy risiko ved å krysse grensen illegalt. Alle unge migranter jeg har snakket med har sagt at de mye heller vil jobbe på plantasjer i Haiti, dersom det var et alternativ, sier hun.

Jordbruket på Haiti består i dag av bittesmå jordlapper som det er vanskelig å livnære seg på. Da matprisene doblet seg i 2008 gikk det hardt ut over den luftfattige befolkningen. I undersøkelsen Haiti Youth Survey som Lunde gjennomførte i fjor vår, oppga 75 prosent at de ikke hadde tilgang på nok mat. Etter jordskjelvet er situasjonene betydelig forverret.

Frykter USA-styrt utvikling. Både Henriette Lunde og Wenche Hauge frykter at de store bistandsytterne USA, Canada og Frankrike vil få for stor innflytelse når givelandene møtes i slutten av måneden for å legge strategier fremover.

USA, Den internasjonale utviklingsbanken (IDB) og FN har tidligere tatt til orde for at de ønsker å bygge ut landets frihandelszoner, som sysselsatte 25 000 haitiere i tekstil- og klesindustrien før jordskjelvet. Haiti har gjennom avtalen Hope II tollfri adgang til det amerikanske markedet på tekstilproduksjon. Men økt tekstileksport er ingen varig løsning, ifølge Lunde.

– Frieksportsonene har vært kjent for forferdelige arbeidsforhold og svært dårlige lønnsbetingelser. Forsøk på å øke minstelønnen har ført til store interne konflikter og lokale opptøyer. Samtidig har en ensidig satsing på frihandelszoner ført til en konsentrasjon av arbeidsplasser i byene, som har vært svært uheldig. Jeg tror hovedfokus må være å skape arbeidsplasser i de rurale områdene. Ikke bare innen jordbruk, men også ved å investere i oppbygning av infrastruktur og sosiale tjenester, sier hun. ■

gere gode erfaringer med å støtte prosjekter rettet mot småbruk i land som Kroatia, Serbia og Bosnia, sier hun.

Statlige møller. En mulig vei kan ifølge Hauge være å bygge opp igjen

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

1. Hvem er dette?
2. Hvilken japansk by ble offer for den første atombomben?
3. Hvilket land ble lenge styrt av general Augusto Pinochet?
4. Hvilket land kommer fredsprisvinneren Shirin Ebadi fra?
5. Når oppnådde Ecuador full uavhengighet?
6. Hva heter den nye direktøren på Chr. Michelsens Institutt (CMI)?
7. Hva er Old n'Dole i Kinshasa?
8. Cirka en fjerdedel av Djiboutis innbyggere er opprinnelig flyktninger? Fra hvilke to land kommer de?
9. Hva slags skapning er en anakonda?
10. Hvor ligger Machu Picchu?
11. Hvor sterkt var jordskjelvet som rammet Chile lørdag 27. februar?
12. Hvilken folkegruppe i Marokko befolket blant annet områdene ved Atlasfjellene?
13. På hvilken øy ligger provinsen Aceh?
14. Hvem ble avsatt da Fidel Castro overtok makten på Cuba i 1959?
15. Hvilken religion er den mest utbredte i Zambia?

16. Hvilke to av Indonesias øyer er tettest befolket?
17. Marokkos nasjonale flyselskap henspiller på det kongelige. Hva heter flyselskapet?
18. Hvilke to språk er de offisielle i Paraguay?
19. Hvor gammel var Indira Gandhi da hun døde i 1984?
20. Hva heter Mauritius hovedstad?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceesay**

TRE EKSPERTNØTTER:

1. I 1928 grunnla Hassan al-Banna det som regnes som den første Islamistiske massebevegelsen. Hva heter organisasjonen?
2. Hvilke tre osmanske provinser utgjør dagens Irak?
3. Hvilket år ble CAF (African Football Confederation) stiftet?

SVAR:

Alt rett: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

1. Sri Lankas Sirimavo Bandaranaike, historiens første valgte kvinnelige statsminister.
2. Hiroshima.
3. Chile.
4. Iran.
5. 1830.
6. Ottar Mæstad.
7. Hovedflyplassen.
8. Somalia og Etiopia.
9. En kvellerslange.
10. Peru.
11. 8,8 på Richters skala.
12. Berbere.
13. Sumatra.
14. Diktatoren Fulgencio Batista.
15. Kristendom.
16. Java og Bali.
17. Royal Air Maroc.
18. Spansk og guarani.
19. 67 år.
20. Port Louis.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. Det muslimske brosrskap.
2. Mosul, Basra og Bagdad.
3. 1957.

Rosekrigen

Norsk import: De fattigste landene taper i kampen mot de litt mindre fattige

I åtte år har Norge hatt en ordning med ingen toll på landbruksvarer fra verdens fattigste land. I 2008 ble ordningen utvidet til å gjelde landbruksvarer fra ytterligere 14 land, såkalte lavinntektsland. Nå utkonkurrer disse landene de aller fattigste landene.

HANDEL

■ **EVEN TØMTE**
Mester Grønns butikker omsetter afrikanske blomster for 150 millioner kroner i året. Roser er mest populært. Tidligere ble de dyrket på plantasjer i Tanzania. Siden produksjonen har foregått i et av verdens minst utviklede land, de såkalte MUL-landene kunne Mester Grønn importere tanzanianske roser uten å betale toll.

Men nå er produksjonen flyttet til nabolandet Kenya. Rosene fra Tanzania har ikke klart å henge med i konkurransen.

– Rosene fra Tanzania holder veldig god kvalitet, men er mindre enn de man får fra Kenya. Nordmenn vil ha større og flottere blomster, forklarer Mester Grønns administrerende direktør Erling J. Ølstad.

Samtidig bekrefter han at det har vært avgjørende at også Kenya har fått tollfritak for landbruksvarer. For inntil to år siden var roser derfra belagt med toll på 249 prosent.

– Det er umulig å selge roser til den prisen. Tollfrihet har jo betydning alt, sier Ølstad.

Null fra MUL. Norge har hatt toll- og kvotefrihet for landbruksvarer fra de minst utviklede landene (MUL) siden 2002. Null fra MUL skulle stimulere til økt import. Likevel kommer bare halvannen prosent av importen av landbruksvarer til Norge i dag fra MUL-land. Avskårne blomster og kaffe er de viktigste varene som importeres.

I 2008 ble ordningen med nulltoll utvidet. Nå skulle 14 nye lavinntektsland også få være med. Det har gitt resultater. Siden nulltollen ble innført har importen fra disse landene blitt mer enn doblet.

Men fra de aller fattigste impor-

De langstilkede rosene fra kenyanske plantasjer er populære hos norske forbrukere.

ØKONOMI

terer vi enda mindre enn før. Har utvidet nulltoll ført til at de fattigste landene blir utkonkurrert av de nest fattigste?

Eksporten av blomster fra land med nulltoll til Norge har økt med 14 prosent de siste to årene. Største-

parten av veksten kommer fra Kenya. Samtidig har økt import av roser fra Kenya gått på bekostning av MUL-landene Tanzania og Etiopia. En del av importen som tidligere kom fra MUL-land er blitt vridd til de nye nulltoll-landene, forteller seksjonssjef Harald Moksnes Weie i Statens landbruksforvaltning.

– Det er absolutt en fare for at de

minst utviklede landene blir utkonkurrert av de litt mer utviklede landene som nå har fått nulltoll, mener Weie.

– Importen av landbruksvarer fra MUL er svært lav. Hvis nulltoll ikke virker, hva kan da gjøres for å øke importen?

– Jeg mener nulltoll-ordningen faktisk virker. Uten nulltoll ville vi hatt enda mindre import fra disse landene.

Weie trekker fram norske aktørers etablering i MUL-land som et positivt trekk.

– Felleskjøpets prosjekt med soyaproduksjon i Mosambik har vært så vellykket at det lokale markedet tar mesteparten av det som produseres. Honningsentralen etablerte samarbeid med to selskaper i Etiopia i 2008. Det finnes flere slike eksempler, men det er krevende prosesser som krever en langsiktig horisont. Nortura, som jobber med å utvikle kjøttproduksjon for eksport i Øst-Afrika, opererer med en tidshorisont på flere år fra prosjektets start til de forventer at det kan eksporteres kjøtt til Europa.

«Et dilemma». Etter to år med utvidet nulltoll mener statssekretær i Utenriksdepartementet Erik Lahnstein (Sp) det er for tidlig å snakke om klare trender.

– Hvis flere land får den aller beste behandlingen i et slikt handelssystem, er det en fare for at det kan påvirke fordelingen mellom disse lan-

Norge importerer mer fra de fattigste

HANDEL

Økonomiske krisetider har drevet verdenshandelen kraftig ned. Men fra de fattigste landene importerer Norge mer enn noen gang før.

Handelen med jordbruksvarer fra de minst utviklede landene går trått. Men ser man på alle varer, importerte Norge 70 prosent mer i 2009 enn året før.

Den viktigste økningen kommer fra mineraloljeprodukter fra Ekvatorial-Guinea og skip fra Liberia, men Norge innførte også varer fra Bangladesh for 650 millioner kroner, hundre millioner mer enn året før. Importen fra Den demokratiske republikken Kongo har mer enn doblet seg.

Likevel utgjør importen fra MUL-landene knapt et snøfnugg i skredet av varer som velter inn over Norges grenser. Importen har økt fra 1,9

milliarder til omkring tre milliarder kroner. Det er lite nok til at enkelthandler kan gjøre betydelige utslag på statistikken. Det er vanskelig å snakke om noen generell økende trend.

Internasjonal handel avtok kraftig mot slutten av 2008 og fortsatte nedover i 2009. Totalt gikk handelen ned 12,5 prosent på verdensbasis i fjor, ifølge OECD, hovedsakelig på grunn av sviktende etterspørsel.

I Norge falt importen av varer fra utlandet med 13,3 prosent fra 2008 til 2009, fra 484 til 420 milliarder kroner. Også importen fra utviklingsland har gått ned.

Nedgangen var større for varer fra Europa, Afrika og Oseania, mens importen fra Asia holdt seg på samme nivå som før, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. ■

Tidligere hadde roser fra Kenya en toll på 249 prosent. Nå er det null, noe som gir fart i salget. FOTO: WAYNE CONRADIE

FOTO: WAYNE CONRADIE

dene. Men det er ikke lett å ha absolutte svar på dette. Kenya er heller ikke et veldig avansert land, sier han.

Samtidig ønsker han at importen skal øke både fra lavinntektsland og fra de minst utviklede landene.

- Vi bruker mye ressurser på dette. Når vi ser hvor lavt nivå vi har på importen fra disse landene, er vårt hovedfokus å sette dem i stand til å øke sin eksport totalt sett.

Så lite toll som mulig. Morten Høglund, stortingsrepresentant og utenrikspolitisk talsperson for Fremskrittspartiet, merker seg at den økte importen fra de nye nulltoll-landene mer enn veier opp for nedgangen fra MUL-landene.

- Det er veldig positivt, helt i tråd med intensjonen, sier Høglund.

NULLTOLL

■ Norge har hatt fritak på toll ved import av landbruksvarer fra de 50 minst utviklede landene (MUL) siden 2002.

■ I 2008 ble ordningen utvidet med 14 land: Elfenbenskysten, Ghana, Kenya, Kamerun, Kongo-Brazzaville, Zimbabwe, Nicaragua, Moldova, Kirgisistan, Tadsjikistan, Usbekistan, Mongolia, Nord-Korea og Papua New Guinea.

■ Omkring 70 prosent av landbruksvarene vi importerer kommer fra EU, mens omkring 20 prosent kommer fra utviklingsland.

Frp-politikeren mener handelspolitikken til både Norge og andre land har vært preget av en proteksjonisme som har vært svært uheldig for utviklingsland. I stedet bør nulltollordningen utvides til å gjelde så mange land som mulig.

- Mest mulig frihandel og minst mulig toll er et prinsipp for oss. På sikt tror vi alle land er best tjent med fri tilgang til vårt marked, sier Frp-politikeren.

- Hvis alle får tollfrihet, mister de fattigste landene sin fordel?

- På kort sikt vil nok en del land oppleve utfordringer og smertefulle omstillinger. Jeg tror likevel det ikke er en begrunnelse for å gå tilbake til det gamle systemet, mener Høglund.

Samtidig tror Høglund det ligger store potensielle gevinster i at utviklingslandene handler mer seg imellom.

- Norge kan gi teknisk assistanse til å bygge ned byråkrati og tollmurer, bekjempe korrupsjon og legge til rette for åpnere handel mellom Sør og Sør. Det vil være god bruk av norske bistandskroner.

Vanvittig viktig. Nesten alle Mester Grønns roser er importert fra Fairtrade-sertifiserte plantasjer i Afrika. Det er de stolte av. Administrerende direktør Ølstad opplever at afrikanske gartnerier er fullt på høyde med europeiske.

- Øst-Afrika er et veldig viktig område for oss. Selv om Norge er en liten aktør, er det klart at dette gir en boost til kenyansk produksjon. Plantasjene våre er fordelt over mange avsidesliggende områder. Forholdene der er ikke bedre enn hva de er rundt Arusha-området i Tanzania, mener han. ■

77 Nordmenn vil ha større og flottere blomster enn de fra Tanzania.

Erling J. Ølstad, administrerende direktør i Mester Grønn.

ØKONOMI

Gir mindre enn lovet

Internasjonal bistand er rekordhøy, men innfrir allikevel ikke løftene de rike landene har gitt. I 2005 lovet 15 OECD-land å gi minst 0,51 prosent av deres brutto nasjonalprodukt i bistand innen 2010. Fem år og en finanskriser senere er resultatene delte. De fleste landene har levert. Men sett under ett mangler OECD-landene 21 millioner dollar for å oppfylle løftene fra 2005, ifølge beregninger foretatt av OECD.

Africa ligger an til bare å få tolv av de 25 milliarder dollar som ble lovet på G8-toppmøtet i Gleneagles i 2005.

Max Lawson, seniorrådgiver for britiske Oxfam, mener det er «en skandale» at pengene har uteblitt. De manglende 21 milliardene kunne betale for at alle barn kunne gått på skolen og redde livene til to millioner av de fattigste kvinnene og barna, hevder han i en pressemelding.

- Bistand er viktigere enn noen gang midt i en økonomisk krise som skyver flere millioner mennesker inn i fattigdom, sier Lawson. Bistanden til utviklingsland er rekordhøy, og vil i løpet av året ha økt med 35 prosent, eller 27 milliarder dollar, siden 2004. Men den lovede bistanden var enda høyere.

OECDs beregninger antyder at finanskrisen ikke er en tilstrekkelig forklaring: av de 21 manglende milliardene er fire milliarder anslått å skyldes lavere økonomisk vekst, mens de resterende sytten skyldes at donorene gir mindre enn de har lovet. Særlig er det Østerrike, Frankrike, Tyskland, Helles, Italia, Japan og Portugal som ikke lever opp til løftene de tidligere har gitt.

- Disse løftene ble gitt og bekreftet gjentatte ganger av statsledere, og det er meget viktig at de blir holdt, mener Eckhard Deutscher, leder for OECDs utviklingskomité. ■

Jobber for åpenhet

Irak og Afghanistan slutter seg til EITI-initiativet, og forplikter seg dermed til åpenhet om pengestrømmene fra sine naturressurser. Initiativet innebærer at myndighetene må offentliggjøre alle skatter og andre inntekter fra selskaper som opererer i landet, samtidig som selskapene offentliggjør hvilke summer de betaler. Landene vil ha to år på seg til å gjennomføre reformer for å sikre denne åpenheten. Irak anslås å sitte på verdens tredje største oljereserver. Julie McDowell, styremedlem i EITI, mener åpenhet om landets oljesektor vil ønskes velkommen av investorer og sende signaler om lavere risiko rundt deres investeringer.

Kun to land, Liberia og Aserbadjan, har i dag fullt ut implementert EITIs reformer. ■

Vil forby konfliktmineraler

EU må forby import av konfliktmineraler fra Øst-Kongo, krever organisasjonen Global Witness. Mineraler som koltan, kassiteritt og wolframitt er viktige inntektskilder for væpnede grupper i Øst-Kongo. Mineralene selges til Øst-Asia før de ender opp i mobiltelefoner og datamaskiner hos forbrukere verden over.

- Vi vet at mineralhandelen utgjør en vesentlig del av inntektene deres, sier Lizzie Parsons i Global Witness til Inter Press Service. Organisasjonen har gjennom flere rapporter dokumentert verdikjedene for konfliktmineraler fra DR Kongo, og mener de fleste internasjonale selskaper gjør for lite for å sikre seg mot at de er delaktige i å finansiere brudd på menneskerettighetene.

- Selskapenes tiltak er bare på papiret. Og en rekke selskaper, inkludert for eksempel Apple, har ikke vedkjent seg problemet i det hele tatt, sier Parsons.

I USA behandler senatet et lovforslag som skal hindre at konfliktmineraler fra Kongo havner på det amerikanske markedet. Forslaget innebærer at selskaper som selger produkter som inneholder disse mineralene må erklære mineralenes opprinnelsesland. Dersom opprinnelseslandet er Kongo eller et av nabolandene må selskapet videre presisere hvilken gruve de kommer fra. EU må følge opp med tilsvarende lover, mener Global Witness. Kamper mellom den nasjonale hæren og FDLR-militsen i Øst-Kongo har gått hardt ut over sivilbefolkningen. Over en million nye mennesker må flykte fra sine hjem i Kongo i fjor, ifølge Internal Displacement Monitoring Centre, og ved slutten av året var over to millioner internflyktninger i landet. ■

Snuser på utviklingsland

Veiledningskontoret for næringsutvikling i utviklingsland mottok 290 henvendelser fra norske bedrifter som vil etablere seg i utviklingsland i fjor. De fleste henvendelsene relaterer seg til Øst-Afrika eller Asia, og flertallet kommer fra bedrifter med færre enn fem ansatte. Størst interesse kommer fra industri, energi og tjenesteytende bedrifter, mens kontoret får færre henvendelser fra bedrifter innen finans og IKT. Interessen fra næringslivet ligger omtrent på samme nivå som året før. ■

IMPORT AV LANDBRUKSVARER

	2005	2006	2007	2008	2009
Fra MUL-land	107	108	147	95	93
Fra nye nulltoll-land	104	94	91	194	245
Total import fra u-land	4309	4717	5722	6380	6842

Alle tall i millioner kroner

Kilde: Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2010, Statens landbruksforvaltning.

– Bistand forlenger kriger

Nederlandsk journalist med bok om nødhjelpens skyggesider

Mange kriger er blitt forlengt som følge av bistand. Det mener den erfarne nederlandske krigs- og katastrofe-reporteren Linda Polman. Hun trekker fram Sudan, en stor mottaker av norsk humanitær bistand, som den verste av alle skurker.

■ GUNNAR ZACHRISEN

Regimet i Sudan har helt siden 1980-tallet benyttet svært utspekulerte metoder i sin omgang med bistandsorganisasjoner. Organisasjonene er blitt manipulert til å spille med på regimets side. Matvarehjelp er blitt brukt til å fø egne soldater og støttespillere, mens fravær av matvarehjelp er blitt brukt til å sulte ut fienden, sier Polman.

Linda Polman, krigs- og katastrofereporter.

Mer penger til våpen. Den nederlandske journalisten mener at dette er årsaken til at regimet i lange perioder har klart å holde stand i byer innenfor opprørsområder. Dessuten mener hun at regimet har spart enorme beløp på at nødlidende er blitt gitt mat av det internasjonale samfunnet istedenfor av Sudan selv.

– I alle disse årene med internasjonal bistand til Sudan har regimet samtidig brukt milliarder på å kjøpe våpen til seg selv og sine medspillere, sier Polman.

Nøytralitet. I disse dager kommer hennes nye omtalte bok «War Games» på norsk under tittelen «Krisekaravanen», en beretning om skyggesidene ved internasjonal bistand i verdens konfliktområder. Det er også et grundig oppgjør med bistandsorganisasjoner som hevder at det er mulig å opptre som en nøytral instans i konfliktområder samtidig som de inngår avtaler med regjeringer, lokale krigsherrer og opp-

Kvinner i kø for å motta amerikansk matvarehjelp i det nordlige Darfur i Sudan.

rørsgrupper.

«Ikke vårt ansvar». Flyktningleirer fungerer, ifølge Polman, ofte som rene pengemaskiner for lokale myndigheter eller opprørsgrupper. På samme tid kan de også utnyttes som rekrutteringssteder, bordeller og boligkvarter for soldater.

– Bistandsorganisasjoner ser som oftest gjennom fingrene med dette. Som følge av sin misforståtte nøytralitetstanke, tanken om at å hjelpe nødlidende mennesker uansett situasjon og uansett side i konflikten, unnlater de å si i fra om

grunnleggende svakheter og urettferdigheter. De tenker bare: «Dette er ikke vårt ansvar, dette er opp til politi eller myndigheter å ordne opp i», fastslår Polman.

Hun mener at bistand i konfliktområder svært ofte blir misbrukt, og bidrar til å forlenge konflikter – og dermed også befolkningers lidelse.

Gissel-leirer. Polman har selv opplevd dette i ulike konfliktområder i flere land. – Jeg har vært i rene «gissel-leirer», fulle av redsel og frykt, der lokale maktmennesker har nek-

tet mennesker å forlate leirene. For å skaffe seg tilgang til bistandspenger brukes en ren utpressingstaktikk. Ofrene er de lokale maktmenneskenes inntektskilde – og veien til rikdom.

Den nederlandske journalisten viser til hvordan ekstremistiske hutuledere fra Rwanda skapte sitt eget skrekkg regime i de lokale flyktningleirene etter at de hadde foretatt en taktisk tilbaketrekning til Øst-Kongo i 1994-95. Med seg hadde de store verdier som var plyndret fra den rivaliserende folkegruppen tutsier.

– Hutulederne brukte leirene og

Linda Polman:
«Krisekaravanen. Humanitær hjelp i katastrofeområder.»
Arneberg forlag, 2010.

KOMMENTAR

Det vil kreve 10 000 vindmøller for å lage like mye kraft som Medupi-kraftverket.

uten at utbyggingen av energiforsyningen har holdt tritt. Store inntekter har gått tapt som følge av strømstans i de store byene og i gruvene. Kampen mot fattigdom hindres av mangelen på elektrisitet og knappheten på energi virker destabiliserende på hele landet. For et par år siden førte energiunderskuddet til politisk uro flere steder i landet. Elektrisitet – som er så selvsagt for oss og som var så avgjørende for oppbyggingen av vårt land – er en av forutsetningene for utvikling. Strøm virker inn på alle felt, helse,

utdanning, likestilling, næringsliv, transport og kapasitetsutvikling.

Det er lett å peke på sol og vind og si: alternativ energi. Men det er ingen alternative energikilder på kort sikt og det vil kreve 10 000 vindmøller for å lage like mye kraft som Medupi-kraftverket. Det er en voksende befolkning i Sør-Afrika som trenger elektrisitet nå, ikke om mange år når alternative kilder er klare.

Like fullt, det er ikke et enkelt valg Erik Solheim skal gjøre når han i slutten av neste måned skal avgjøre Norges stemmegivning i Verdensbanken. Norad har gitt råd om å si ja til lånet for å finansiere Medupi. Bakgrunnen for dette er først og fremst det desperate kraftbehovet, men også Sør-Afrikas ambisiøse nasjonale klimaplan om å halvere utslipp innen 2050.

Et nei vil kunne tolkes som at verdenssamfunnet ikke respekterer

Dilemma og risiko

Av Eva Bratholm

Første gang Medupi-kraftverket ble nevnt i Norad-sammenheng, hørtes det helt usannsynlig ut. Skulle Norge, av alle land, støtte Verdensbanken i å gi et milliardlån til Sør-Afrika for å bygge kullkraftverk?

Etter hvert ble det klart at Medupi er et klassisk utviklingsdilemma. Alle løsninger har negative sider, kort og lang sikt står mot hverandre og enhver konklusjon går ut over noen eller noe. Hensynene må

veies og resultatet bør bli det best mulige.

Det planlagte kullkraftverket nord i Sør-Afrika vil øke landets utslipp med seks prosent. 26 millioner tonn CO₂ vil kraftverket slippe ut i året. Det er svært alvorlig, fordi Sør-Afrika allerede er en utslippsverstering på kontinentet og ligger på en 10. plass i verden.

På den annen side lider landet og hele det sørlige Afrika, av en akutt strømmangel. Behovet har økt med 40 prosent siden 1994,

1500 sider utviklingsforskning

FOTO: SCANPIX

nødhjelpen til å finansiere og gjenoppbygge sine militære styrker. Om dagen var det bistandsorganisasjonene som styrte leirene, om natten var det hutulederne, sier Polman.

Samme historie. Ifølge henne ser man de samme uhyggelige kjennetegnene ved leirer i dagens Darfur i Sudan, der opprørere har overtatt kontroll over flere leirer og bruker sivile som «agn» for å skaffe seg inntekter via bistand.

- I boken din hevder du at bistandsorganisasjoner sjelden eller aldri reagerer overfor stridende parter som misbru-

Sør-Afrikas nasjonale planlegging og ikke har tro på at landet kan leve opp til sine forpliktelser, mener Norads energiexperte.

Et skikkelig dilemma. Dem er det mange av innen bistand og utvikling. De fleste er store, langvarige og kan synes uløselige. Når den gode vilje ledsages av negative og kanskje skadelige effekter, er det vanskelig. Den nederlandske journalisten Linda Polman, som blir intervjuet i denne utgaven av Bistandsaktuelt, mener for eksempel at humanitær bistand til land i konflikt både kan forlenge og forsterke kriger. Polman går langt og svarer ja på spørsmålet om man kan stanse humanitær bistand og overlate ofrene til seg selv. Hun mener man må veie for imot og noen ganger konkludere med at det mer grusomt å holde et regime ved makten, enn det er å stanse bistanden til nødlidende.

Ett annet evigvarende spørsmål er det at bistandsorganisasjoner i ut-

ker bistand under konflikter. Mener du at de rett og slett skal stanse bistanden og dermed også overlate ofrene til seg selv?

- Ja, jeg mener at det oftere må bli konklusjonen. Selv om humanitær bistand stanses ett sted vil det alltid være behov et annet sted. Det pågår en masse kriger i verden. Per i dag pågår det rundt 60 ulike konflikter som involverer millioner av ofre. Det finnes alltid et valg, en mulighet til å finne et bedre alternativ, der bistand kan spare flere liv per dollar som blir gitt.

Maktanlyser. Polman mener at bistandsgivere og bistandsorganisasjoner oftere og grundigere må foreta analyser av humanitære situasjoner og hvordan de påvirker lokale maktforhold.

- Vi må hele tida foreta en veiing av positive og negative effekter av å fortsette å gi bistand. Vi må spørre oss: Hva er det mest grusomme? Å fortsette å holde et regime ved makten eller å stanse bistanden til nødlidende, sier hun.

Ifølge henne er problemet at bistandssystemet selv aldri foretar slike vurderinger - det overlater de til politikerne å avgjøre.

Foreldreløse barn. Et annet grunnleggende problem ved det humanitære bistandssystemet er, ifølge Polman, mangelen på samarbeid og koordinering. Når nye konflikter eller katastrofer oppstår strømmer de internasjonale bistandsorganisasjonene til - forutsatt at medieinteressen samtidig er stor nok.

- Vi ser det igjen og igjen, senest etter jordskjelvet i Haiti. Bistanden er ekstremt langsom. Ennå har man ikke nådd halvparten av ofrene.

Hun viser til at også FN, som har en koordinerende rolle, er kritisk til Haiti-innsatsen. Det finnes om lag 900 organisasjoner på plass i landet. Alle organisasjoner kjører sitt eget løp, der egenprofilering og spektakulære formål er viktigere enn samarbeid og samordning.

- I Haiti har det vært et hysteri rundt foreldreløse barn. Alle har løpt etter dem, mens svært få ønsker å grave latriner - som det er et skrikende behov for, sier Polman. ■

viklingsland, såkalte NGOer, trekker til seg store mengder kvalifisert arbeidskraft. Fagfolk som kunne ha gjort en innsats for nasjonale eller lokale myndigheter foretrekker å jobbe i organisasjoner som tilbyr bedre vilkår. Men, er da svaret å ikke støtte NGOer som gjør en solid innsats for medmennesker?

Det samme gjelder for korrupsjon. Det er alltid en fare for korrupsjon i fattige land, men skal man holde seg unna fattige land av den grunn?

Utviklingssamarbeid er ingen frøkensport. Det krever evne og vilje til å finne veier ut av dilemmaer og å håndtere risiko. Sjansen for at noe går galt øker med sårbarhet og ekstrem fattigdom. Det er mye som gjør utviklingsfeltet interessant. Dilemmaene er noe av det. ■

En skapelsesberetning, kaller de den, de to norske redaktørene som står bak en samling med hele 70 artikler. De mener de har funnet de viktigste bidragene i utviklingsteoretisk forskning.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

UTVIKLINGSFORSKNING

- Utviklingsforskningen er spesiell fordi her kan en forsker mene at jorden er rund og en annen mene at den er flat samtidig, uten at det egentlig er noe problem, sa den ene av redaktørene, Morten Bøås fra Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning (FAFO), under lanseringene av bokmastodonten International Development vol. I-IV på Litteraturhuset nylig. Bokverket er på til sammen 1500 sider.

Medredaktør Benedicte Bull fra Senter for utvikling og miljø (SUM) listet opp noen av utfordringene ved å lage et sånt verk. Første utfordring var at forlaget kun ville ha artikler og ikke bokkapitler, som utelukker noen bidragsytere.

Vanskelig avgrensning. - Det er dessuten vanskelig å avgrense dette faget tematisk og geografisk. Man kan vel egentlig ikke kalle det ett fag, men det har i seg mange akademiske disipliner, sa Bull.

De to redaktørene har i sitt arbeid med bokverket også funnet at nye teorier i liten grad bygger på eller tar hensyn til tidligere teorier.

- Vi har gjort et utvalg av de tekstene vi mener har satt spor etter seg i tenkningen, sa Bull.

De 70 bidragene er delt inn kronologisk og tematisk i fire: Moderniseringsteori og økonomisk vekst, avhengighetsteori, godt styresett, og feminisme og postutvikling. Det

eneste norske bidraget kommer fra professor og fredsforsker Johan Galtung.

Grenseland politikk og forskning. Redaktørenes anslag i samlingen er den amerikanske presidenten Harry S. Trumans tale fra 1949, som de mener gir en ramme til fagdiskusjonen og teoriutviklingen i årene som har fulgt.

- Utviklingsteori er i grenseland mellom politikk og forskning, og mange av bidragsyterne i bokverket har vært både politikere og forskere, sa Benedicte Bull.

Etnosentrisk. Selv om verket fikk mye skryt på lanseringen, blant andre av statsviter Helge Hveem fra Universitetet i Oslo som mente at utvalget av artikkelforfattere var godt, kom det også kritiske kommentarer. Noe av kritikken gikk på at verket er mannsdominert og etnosentrisk.

- Jeg etterlyser bidrag utenfor det angloamerikanske språkområdet, og særlig fra Kina og afrikanske land, sa en av kommentatorene, Ketil Fred Hansen fra Høgskolen i Oslo og Universitetet i Stavanger.

- Dessuten er det kun åtte bidrag fra kvinnelige forskere, og fire av disse representerer feminisme-bolken, fortsatte Hansen.

Kommentatorpanelet etterlyste også flere tekster uten personlig avsender som kunne kaste mer lys over denne forskningens plass i grenselandet mellom politikk og forskning.

- For eksempel kunne tekster fra Oxfam eller Verdensbanken og andre tekster som har preget utviklingsdebatten vært med, sa Maria Reinertsen, forfatter og journalist.

Firebindsverket er gitt ut i det internasjonale forlaget Sage sin serie Library of International Relations. ■

Forskerne **Benedicte Bull** og **Morten Bøås** har redigert storverket om utviklingsteori.

FOTO: CAMILLA WRIGHT

Religionens betydning for utvikling

Av Arne Olav Øyhus

RELIGION

Med utgangspunkt i president Trumans «Point 4» i innsettningstalen som nyvalgt president i 1949, begynner det internasjonale bistandssystemet å nærme seg pensjonsalderen. Går vi tilbake gjennom denne tidsepoken, ser vi at utvikling i forskjellige perioder blant annet har blitt sett i sammenheng med økonomisk og teknologisk modernisering, miljø og klima, utdanning og helse, styresett og demokrati, kjønn og menneskerettigheter. Det bemerkelsesverdige er at utvikling i svært liten grad har blitt sett i sammenheng med religion og trosoppfatninger. Til og med i den tiden da «folkelig deltagelse» var et mantra i bistandsverden, innebar ikke dette folkelig deltagelse på et religiøst grunnlag for derigjennom å oppnå åndelige målsetninger. Folkelig deltagelse gjaldt, for eksempel ikke deltagelse av lokale, religiøse grupper som primært ville arbeide med å oppnå sine egne, ikke-verdslige, «hellige» målsetninger.

Det er meget få eksempler på at frivillige, bilaterale eller multilaterale bistandsaktører har tatt forholdet mellom religion og utvikling opp til seriøs vurdering. Department of International Development (DfID) i Storbritannia og Det nederlandske utenriksdepartementet har riktig satt i gang noen forskningsprosjekter, og foretatt noen analyser av religionens rolle for utvikling, men har samtidig meget sterkt understreket sin sekulære plattform, av frykt for kritikk. USA under president Bush var vel litt mer frimodig i støtten til religiøse organisasjoner for religiøse formål, uten at dette fikk noen betydelig plass i amerikanske bistandspolitikk.

I denne forbindelse er det også meget interessant – og symptomatisk – at den store horden av religionsbaserte bistandsorganisasjoner, også de med sitt utspring fra misjonen, til enhver tid understreker at de i sin bistandsvirksomhet arbeider med «nøytrale» forhold, slik som utdanning, helse, mikrofinans,

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

landbruk og at de på ingen måte bistår lokale folk i sine religiøse bestrebelser, aktiviteter, eller ønsker. Å bruke bistandsmidler til å støtte religiøs virksomhet har hele tiden framstått som illegitimt, selv om det kanskje er nettopp dette som lokalbefolkningen skulle ønske, og selv om dette faktisk kunne hatt en befordrende effekt på utviklingsprosessen.

Det at forholdet mellom religion og utvikling innenfor det internasjonale bistandssystemet er et de facto ikke-eksisterende tema, er høyst interessant, og spørsmålet man kan stille seg er følgende: Har denne oppfatningen om at det ikke er – eller bør være – noen sammenheng mellom religion og utvikling et godt faglig fundament? Tvert imot! Innenfor samfunnsvitenskapen er det en relativ stor enighet om at religion, religiøs tro og åndelige verdier har, og har hatt, en avgjørende betydning for økonomiske og sosiale utviklingsprosesser. Her er det egentlig nok å peke på Max Webers klassiker: «Den protestantiske etikk og kapitalismens utvikling».

I tillegg anses det som et udiskutabelt faktum at islam, buddhisme, hinduisme og konfutsianisme har en grunnleggende betydning – negativ som positiv – for de økonomiske og sosiale forholdene i de samfunn disse religionene eller «ideologiske systemene» opererer innenfor. Marx snakket om en spesifikk «asiatisk produksjonsmåte», han snakket om pengenes «fetisjistiske» karakter, og om «religion som opium for folket». I Samuel Huntingtons «clash of civilizations» utpekes religionen som det viktigste kjennetegnet ved de forskjellige sivilisasjonene, og dermed også som den kraften som har den sterkeste betydningen for

For veldig mange av partnerne i Sør, er religion deres viktigste motivasjonsfaktor, og dermed også en av deres viktigste menneskelige ressurser.

den globale kampen mellom sivilisasjonene.

Dette er på makronivå. På meso- og mikronivå peker empiriske studier innenfor det stadig voksende forskningsfeltet som går på innovasjon og entreprenørskap i utviklingsland, på hvilken betydning religion og religiøse dogmer og idiommer har for entreprenøren og den sammenheng han eller hun opererer i.

I slike studier er det ikke uvanlig å se på religion, religiøse forhold, og institusjoner som en form for sosial kapital. I et stort antall studier, blir religion pekt på som en kilde til økonomisk og sosial utvikling. Et eksempel her er framveksten av pinsebevegelsen i Latin Amerika.

Det er min klare oppfatning at på grunn av sekularisering – en av de vesteuropeiske samfunnene gjennom de siste hundre årene, har man blitt blind for sammenhengen mellom religion og utvikling. Derfor blir ikke denne sammenhengen heller lagt vekt på i utviklingssamarbeidet. Dette medfører igjen at man ikke ser betydningen av folks egen forståelse av både den materielle og åndelige virkelighet som et utgangspunkt for utviklingssamarbeidet. På sammen måte som man i bistanden forutsetter nytten og nødvendigheten av vestlige verdier knyttet til kjønn, demokrati og rettigheter som avgjørende for utvikling, forutsetter man samtidig at det eksisterer et viktig skille mellom det verdslige og det «hellige», og at det som angår det hellige verken er nyttig eller nødvendig for utvikling. Selv om altså religionen i veldig mange ikke-vestlige samfunn utgjør en grunnleggende viktig bestanddel av folks livssituasjon, blir den likevel ikke oppfattet som relevant. Det er kun det verdslige som har utviklingsmessig relevans.

En slik oppfatning er ikke bare svært uvitenskapelig, den er også meget etnosentrisk. For alle som følger samfunnsutviklingen i Afrika, Asia og Latin Amerika, framstår det som klart og tydelig at religionens styrke og livskraft er usvekket, ja

kanskje kraftigere enn noen gang. Det er faktisk ingenting som tyder på at religion og religiøse forhold er i ferd med å svekkes eller forsvinne i det vi tradisjonelt har kalt utviklingsland. Og i de nye framvoksende økonomiene, som for eksempel Kina, India, Brasil og Indonesia, framstår religionen (innbefattet Konfutsianismen) som en meget betydelig samfunnskraft.

Sett mot den bakgrunn at bistanden, som et spesifikt utviklingsfremmende tiltak, har hatt en relativ marginal betydning på den sosiale og økonomiske progresjonen i veldig mange fattige land gjennom de siste femti-seksti årene, er det kanskje nødvendig med en utviklingspolitisk og utviklingsfilosofisk nytenkning. I dette bildet bør en seriøst gjennomgå alle faktorer og prosesser som påvirker utviklingsprosessen, innbefattet – i aller høyeste grad – de faktorer og prosesser som eksisterer i nær sammenheng med religionen. Det er på tide å innse at det slettes ikke er mulig å forstå heller denne tids epokes globale og lokale samfunnsprosesser uten å forstå religionen, og dens samfunnsmessige kraft. Religion har – på godt og ondt – en dynamisk rolle, og den må forstås. På mange måter synes religionen i «post-9/11» tidsalderen å prege både globale og lokale forhold mer enn korstogene gjorde det for snart 1000 år siden. Den eneste regionen hvor det tilsynelatende kan virke som om religion spiller en begrenset rolle, og hvor religionen framstår som en svekket samfunnsmessig drivkraft, er i det gamle Vest-Europa.

Partnerskap for utvikling har stått sentralt både i den norske og den internasjonale utviklingsforståelsen de siste tiårene. Slik partnerskapet har fungert fram til nå, er det imidlertid de rike partnerne i Nord som har prøvd å lære de fattige partnerne i Sør om betydningen av vestlig utviklede teknologiske, økonomiske og politiske innsatsmidler for utviklingsprosessen. Men et partnerskap må, for å kunne fungere, være tosidig. Derfor må vi i mye større grad enn tidligere, ta partnerne i Sør på alvor. Dette må nødvendigvis innebære at også deres tro, åndelige verdier og religiøse oppfatninger tas på alvor.

For at et hvilket som helst samfunn skal utvikles, må de menneskelige ressursene tas i bruk for fullt. For veldig mange av partnerne i Sør, er religion deres viktigste motivasjonsfaktor, og dermed også en av deres viktigste menneskelige ressurser. Derfor, for å få partnerskapet til å gi den ønskede avkastning, må vi lære av våre partnere, og blant annet forstå hvordan deres religiøse ideer, verdier og organisasjoner kan bidra til konkrete og positive utviklingsprosesser.

For en generasjon tilbake uttalte antropologen Marshall D. Sahlins de bevingede ord at «penger er for Vesten, hva slektskap er for Resten». Sett ut fra dagens globale virkelighet ville det kanskje være mer på sin plass å si at «penger er for Vesten, hva troen er for Resten». ■

Arne Olav Øyhus er professor ved Senter for utviklingsstudier ved Universitetet i Agder.

Vi vet for lite om hvilken rolle religion spiller i utviklingsprosesser, mener artikkelforfatteren. Bildet er fra en gudstjeneste i Mosambik. FOTO KEN OPPRANN

Ytringer i farger og mønstre

Av Victoria Buhanza

KULTUR

«Et fargerikt tøyestykke som kvinnene i Afrika går med.» Det er definisjonen på kangaene – som millioner av kvinner i Afrika har på seg hver eneste dag. Men kangaene bærer mye mening i seg og med seg. De er en slags «mediekanal» i Afrika, der ytringene er mangfoldige.

En kanga er altså et eller to tøyestykker på ca halvannen ganger to og en halv meter. Fargene er ofte flotte og mønstrene rike. Kangene har også ofte et kort slagord eller ordtak skrevet på swahili. Ofte er de laget til en spesiell anledning. Tidligere hadde Tanzania selv en stor produksjon av kangaer, men mange av kangaene lages nå i India, Kina og andre asiatiske land.

Når en mann gifter seg for første gang pakker han vanligvis en koffert (sanduku) til sin tilkomne brud. Denne kofferten inneholder mye; både klær, kjøkkentøy, pyntegenstander og ringer og annen personlig pynt, som kona trenger for å se attraktiv ut. Men hele suksessen med kofferten avhenger av hvilke kangaer mannen og hans familie har funnet fram til. Selv om moderne bykvinner stort sett bruker kangaer på fritida, er også vi veldig opptatte av kangaene og deres betydning.

Når ekteskap inngås er det viktig at kangaene til de to familiene som skal knyttes sammen gjennom ekteskapet kommuniserer noe positivt mot den andre part. Det er også viktig at kangaene til de to familiene «snakker samme språk». Kvinner i de to familiene bør i ukene før bryllupet ha på seg kangaer som sender positive og inkluderende signaler. Signalene tolkes ikke bare ut fra det

De østafrikanske kanga-tøyene har et rikt meningsinnhold i alle faser av livet.

FOTO: MWANZO MILLINGA

SETT FRA SØR

Victoria Buhanza
er frilansjournalist
i Dar es Salaam, Tanzania.

slagordet som er skrevet på kangaen, men også fargevalg og mønstre. Normalt vil en brud ha en kanga med små kryss og rosetter og fargene går ofte i det dramatiske sort, hvitt og rødt.

I begynnelsen av ekteskapet fortsetter normalt de positive meldingene. Kvinnen vil være vakker, attråverdig og en viktig støtte for mannen. Spesielle kangaer bru-

Er mannen ute seint hver kveld og drikker øl, må en annen kanga på.

kes ved fullmåne eller andre perioder da kvinnen er på det mest fruktbare. Andre kangaer brukes når kvinnen vil trekke seg mer unna mannen. Etter hvert som ekteskapet forløper vil budskapene i kangaen variere mer. Myster mannen interesse for kona, eller begynner han å vise interesse for andre kvinner, kommer dette fram i kangaens budskap. Er mannen ute seint hver kveld og drikker øl, må en annen kanga på.

Kvinner kommuniserer også med hverandre gjennom kangaene. Ofte gir de uttrykk for sjalusi og rivalisering. Den nysgjerrige nabokona får også sitt. En kanga-påskrift sier: «Nilidhani jirani kumbe fisadi

mtaani». Det betyr: «Jeg trodde du var en god nabo, men du er jo bare en som ødelegger».

Slik fortsetter det. Barnefødsler feires med glade kangaer. Det nyfødte barnet pakkes inn i en kanga som skal gi barnet kraft, rikdom og estetisk sans. Dør et barn binder moren kangaen stramt rundt magen for å vise at hun nå føler de samme smertene som da hun fødte barnet. En eventuell skilsmisse krever et dramatisk valg av kanga. Et sett kangaer sendes til eks-svigermoren slik at hun kan vaske dem og, når de henges til tork på snora, vise at ekteskapet er slutt. Eks-mannen får også en kanga som er ment som et tegn til den nye kvinnen han vil møte og gifte seg med. I begravelser bruker også kangaer for å uttrykke sorg og savn. Da dekker kvinnene hodet med kangaer slik at bare ansikt og hender er synlige.

Tanzanianske kvinner skiller normalt mellom tre ulike typer kangaer. Den simpleste typen brukes i kjøkkenet eller til matlaging utendørs. En annen type er forebeholdt soverommet, mens en tredje type brukes til bønn og besøk i kirker eller moskeer. Den siste typen holdes alltid ren og nystrøken.

Vanligvis brukes kangaen utenpå en annen kjole. Kangaen er normalt også to like tøyestykker der det ene bindes rundt livet som et omslagskjørt, mens det andre legges over skuldrene. På muslimske Zanzibar brukes kangaene bare i hjemmet, normalt inne i huset. Kvinner på Zanzibar slår en del av kangaen rundt kroppen og den andre rulles sammen og knyttes som et belte rundt livet. Kommer en uventet mannlig gjest, knyttes beltet opp og denne delen av kangaen legges over skuldrene for å dekke til kroppen bedre. ■

GADOS VERDEN

Tanzanierenen **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Nordmenn i Kong Leopolds tjeneste

LITTERATUR

Kong Leopold II's griskhet etterlot om lag 10 millioner døde i Kongo i åra 1891 til 1908. Nå foreligger boka om de nesten 200 nordmennene som lot seg verve til kongens blodige livsverk.

Forfatteren og historikeren Bjørn Godøy er blant annet kjent for å ha skrevet manus til dokumentarfilmen «På jakt etter Paradiset» - om eventyrene og vitenskapsmannen Thor Heyerdahl. Nå har han gravd i andre arkiver og nøstet seg tilbake i livshistoriene til de norske Kongofarere. Utfartstrangen og eventyrlysten lå nok i dem også, sammen med håp om god fortjeneste. Historiene er blitt til boka «Solskinn og død».

Nordmennene i Kongo ble vervet i full forståelse med norske myndigheter. Mange av dem kom fra familier med en sentral plassering i makten sirkler i Norge. Offiserer og jurister ble vervet, i tillegg var det flere sjøfolk som tok turen oppover de store elvene. I denne boka er det særlig de vervede offiserenes og juristenes gjerninger som blir detaljert beskrevet, og vi blir kjent med navnene på flere av dem.

Av alle offiserene som ble vervet i denne perioden kom 648 fra Belgia, mens 400 var fra andre land.

BOKANMELDelse

Bjørn Godøy

Solskinn og død. Nordmenn i Kong Leopolds Kongo. Spartacus, 2010

Skandinaverne utgjorde den største enkeltgruppa etter belgierne. Om lag femti av dem kom fra Norge. Blant sjøfolkene var det også mange nordmenn.

Kong Leopold - som selv aldri satte sin fot i Kongo - sendte ikke sine tropper til dette store og frodige landet for å gjøre velgjerninger og skape et bedre liv for dem som allerede bodde der. Han skulle tjene penger. Gummidriften som ble satt i gang var hensynsløs og brutal. Det samme var behandlingen av befolkningen. Vilkårlige drap, gisseltaking og terror var viktige ingredienser en den voldskulturen som utviklet seg, og som fortsatt peger deler av landet.

I boka går forfatteren tett inn på enkelte av nordmennene som deltok, og etterlater ikke et inntrykk av at de utelukkende var drapsmaskiner. Flere av dem fikk dype menneskelige erfaringer som gjorde at de

hadde problemer med å løsrive seg og reise hjem når tjenesten var over. Kongo «bodde i dem». I tillegg slet de med å jobbe i en fransktalende koloni, og de slet med det dårlige ryktet som hele Kongo-prosjektet etter hvert fikk både i Norge og Europa.

I England var motstanden særlig sterk, og rapporter om den brutale behandlingen av befolkningen spredde seg. Bilder som viste avhugde hender og historiene om hode-rullingene skaket også opp hjemme-publikum.

Godøy har ikke med annet enn noen setninger om misjonærene, men det var flere av disse som brakte den brutale sannheten til torgs i brev hjem. Avisartikler fra Kongofarere forteller om forsvar av hele operasjonen, men også om tvil.

Vi får historier om flatfyll, lange utmarsjer, sinne, utblåsing, personkrangel, sviende skuffelser og seire. Personportrettene er spennende lesning og forteller om tvil og tro, mangel på kulturforståelse, byråkrati, lengsel og livet på ensomme steder ute i bushen.

Flere av Kongofarere samlet gjenstander og skatter fra Kongo mens de var ute, og tok med dette hjem til Norge. Noen var rausere og ga

mye til Etnografisk museum - nå Historisk museum. Dermed fikk nettopp dette museet en mangfoldig og interessant Kongo-samling.

Sporene etter nordmennene i Kongo er der fortsatt. I 1904 fikk juristen Vilhelm Maribo Aubert i oppdrag av Kong Leopold å sørge for lov og orden i fristaten Kongo. Det het seg at dette skulle gi de svarte rettsbeskyttelse. Historien forteller at Auberts oppfatning var at «å sette en neger i fengsel er det samme som å gi ham en stor nytelse. Da vil han kunne kose seg i dovenskap». Han ville heller bruke piskan.

Aubert bidro til å opprette domstolen i Kisangani. Nå, over hundre år etter, står to nordmenn for denne retten.

Forfatteren av boka gir oss et fascinerende innblikk i nordmennenes gjøren og laden i den mest beryktede kolonien på afrikansk jord. Han setter dette inn i en større historisk sammenheng. Norge kan ikke fritas for å ha hatt en rolle i den historien. ■

Av Tone Bratteli

Nå kan du få
NYHETSBREV fra
bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på
en ukentlig nyhetstjeneste
fra Bistandsaktuelt.

Du mottar den - sammen med
ukens karikaturtegning - rett inn på din pc!

Gå inn på
bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev

og skriv inn din e-postadresse.

Enklere kan det ikke bli.

**KIRKENS
NØDHJELP**

Ledige stillinger på Haiti

Kirkens Nødhjelp har samarbeidet med lokale partnere på Haiti i over 20 år. Nå skal vi opprette et eget kontor i landet for å følge opp nødhjelps- og rehabiliteringsarbeidet etter jordskjelvet og integrere dette i det langsiktige utviklingsarbeidet.

I den forbindelse har vi følgende ledige stillinger:

Head of mission
Økonomileder
Rådgiver klima og miljø

Ett års engasjement. Søknadsfrist 21. mars.
Se full utlysning på www.kirkensnodhjelp.no

Ledig stilling

Ambassadesekretær (bistand), Ambassaden i Kabul - Referansenr: 52/10 Søknadsfrist: 19.03.2010

Ambassaden i Kabul forvalter omlag 550 mill kr. av et totalt årlig bistandsprogram på 750 mill kr. Bistanden kanaliseres vesentlig gjennom Verdensbankens flegiverfond, FN og frivillige organisasjoner. Bistandsporteføljen er bredt sammensatt, med hovedvekt på støtte til nasjonale programmer. Ambassaden rapporterer på bl.a. politiske spørsmål, MR-situasjonen i Afghanistan og forhold knyttet til sivil-militære og politisk-militære spørsmål. Ambassaden har nær kontakt med NATO/ISAF sentralt i Kabul og med de norske militære avdelinger i Mazar-e-Sharif og med det norskledede Provincial Reconstruction Team (PRT) Maymaneh i Faryab-provinsen. Tjenestegjøring i Kabul er krevende og sikkerhetssituasjonen legger begrensninger på bevegelsesfriheten, men mulighetene finnes og Kabul byr på et godt internasjonalt miljø. Det kan bli lange arbeidsdager, men ambassaden har et godt arbeidsmiljø både faglig og sosialt. Det er 19 norske ansatte ved ambassaden, 16 i Kabul og 3 i det norskledede PRTet i Meymaneh. For tiden tiltales ikke medfølgende ektefelle eller barn under tjenestegjøring i Kabul.

Det er ledig et midlertidig engasjement (2 år) som ambassadesekretær i Kabul. Arbeidsoppgavene omfatter bl.a. fagansvar for forvaltning av norsk bistand til Afghanistan. Stillingen lyses ut internt og eksternt.

For fullstendig utlysningstekst og for å søke stillingen se UDs jobbportal på www.jobb.dep.no/ud

Er du
bistandsarbeider
i felt?
Vi er interessert
i dine historier!
Bli med og bidra til vår
nettpalte
«Utekontoret»

bistandsaktuelt.no

**RETTFERDIG
KAFFE FRA
TANZANIA**

Kaffebonden får
dobbelbetalt.
Kaffen brennes og pakkes
lokalt og sendes
direkte hjem til deg.
Pris fra 110 kr/kg

**info@wild-tracks.com
www.wild-tracks.com**

VISSTE DU AT...
i 2009 falt den gjennomsnittlige inntekten per innbygger i Afrika for første gang på 10 år?

Kilde: IMF

«En person trenger ikke å være smart bare fordi vedkommende bærer på bøker.»

Ordtak på swahili

På freden løs

Utviklingshus for skoleungdom satser på rollespill

Full oljeutvinning eller miljøvern? Bistand med krav eller fri budsjettstøtte? Spørsmålene er mange når 30 elever skal forhandle seg frem til fred på Utviklingshuset.

UNDERSVISING

■ INGVILD SAHL

- Vil dere utvinne olje? spør personen på tv-skjermen.

- Nei, svarer statsministeren.

- Hæ?? Det må vi jo! Vi har jo lyst til å bli rike, protesterer et av regjeringsmedlemmene.

- Ja, men ikke på bekostning av befolkningen vår, sier statsministeren.

Vi er på UtviklingsLab på Utviklingshuset i Oslo sentrum. Regjeringen i Kabira skal ta stilling til sin egen utviklingsvei, samtidig som den ligger i knallharde forhandlinger med nabolandet Azande. De to svært fattige landene har vært i konflikt med hverandre siden frigjøringen, og utviklingsminister Magnus Berg Eriksen fra Norge er utpekt som fredsmegler. Med seg har han et kobbel av norske utviklingsekspertene. Alle rollene fylles av elever fra 10. trinn på Melvold ungdomsskole i Sørums kommunen.

Besøksrekord. - Gjennom spillet får elevene bryne seg på mange ulike spørsmål. De må innhente kunnskap gjennom å intervju informanter, ta avgjørelser og forhandle med de andre deltagerne, sier Jannicke Hestås Minken, formidler ved Utviklingshuset.

Etter en litt treg oppstart som følge av tekniske problemer, har Utviklingshuset på Aker Brygge i Oslo hatt mulighet til å ta imot fullt belegg med skoleklasser til det interaktive rollespillet UtviklingsLab siden januar i år. Så langt har over 40 klasser vært innom, og i mars ligger det an til ny månedsrekord med 22 skoleklasser på besøk. Mens de fleste gjør som Melvold skole - og deltar på UtviklingsLab, velger noen å ta den noe enklere Utviklingsløypa som er et klasseopplegg tilknyttet Utviklingshusets faste utstilling. Responsen har, ifølge Jannicke Hestås Minken, vært svært god.

Vil skape debatt. - Vi får mange positive tilbakemeldinger. Målet er å skape debatt og engasjement rundt norsk bistand. Vi gir dem ingen fasit, men gir dem heller muligheten til å tenke selv, sier hun.

Selv om de fleste skoleklassene kommer fra Oslo og Akershus har det vært elever fra både Sørlandet og Trøndelag innom.

Sven Willy Eriksen (16) har lært mye nytt.

- Det er spennende, men veldig vanskelig. Det er mange avtaler som

Alexander Helgestad, Laura Nystuen og Håkon Ludvig Finsrud henter informasjon de skal bruke til å lage en utviklingsplan for landet Kabira.

FOTO: INGVILD SAHL

77 Å jobbe med bistand virker veldig interessant.

Martine Moan Angell, elev.

Marius Myhrer Holmen (t.v.) leder fredsforhandlingene for Azande. **Thinh Duc Nguyen** (t.h.) er norsk fredsmegler, mens **Ronny Husebæk** følger det hele fra sidelinjen.

FOTO: INGVILD SAHL

må inngås for å få til fred, sier han, som i dag har hatt rollen som en av Norges supermeglere.

- Men ble det fred til slutt?

- Ja, så vidt. Og jeg lærte veldig

mye. Jeg trodde faktisk ikke det sto så ille til der ute, sier han.

Nå kan han tenke seg en jobb i bistandsbransjen. Det kan Martine Moan Angell også.

UTVIKLINGSHUSET

■ Et informasjons- og opplevelsessenter om bistand og utvikling.

■ Primær målgruppe er skoleungdom i alderen 15-19 år, men huset henvender seg også til det generelle publikum.

■ Utviklingshuset inneholder en permanent utstilling, et rollespill (UtviklingsLab) og et fleksibelt rom som kan benyttes til skiftende utstillinger, debatter og seminarer.

■ Siden oppstarten av Utviklingshuset i august 2009 har det totalt vært innom 3529 personer.

- Jeg visste ikke at nordmenn tjener så mye sammenlignet med folk i fattige land, og at forskjellene er så store, sier hun. ■